

Nederlandse Taalunie

De Taalunie in 2005 en 2006: een tussenbalans

ru

Nederlandse Taalunie

De Taalunie in 2005 en 2006: een tussenbalans

ru

Inhoudsopgave

1. “Bouwstenen aanreiken voor discussie”	3
2. De Taalunie: samen voor het Nederlands	8
3. Taal en taalbeleid binnen het taalgebied en in Europa	13
4. Onderwijs: van visie naar praktijk	19
5. Nederlands in de wereld	23
6. Literatuur en lezen	28
Bijlagen	
Begroting 2006 versus herziene begroting 2005	33
Besluiten van het Comité van Ministers in 2005	34

1. “Bouwstenen aanreiken voor discussie”

Gesprek met algemeen secretaris

Linde van den Bosch

Linde van den Bosch is alweer ruim anderhalf jaar algemeen secretaris van de Nederlandse Taalunie. Hoogtepunten waren de start van de concrete samenwerking met Suriname en de viering van vijftienvijftig jaar Taalunieverdrag. Dat jubileum heeft de Taalunie aangegrepen om de stand van het Nederlands op te maken. De Taalunie presenteert zich als een deskundige organisatie die het vanzelfsprekende loket is voor iedereen met vragen over het Nederlands. Het is niet genoeg een mooie studie of onderzoeksrapport te laten verschijnen - waar het steeds om gaat is dat de resultaten van het beleid werkelijk terechtkomen bij de doelgroepen waarvoor ze bedoeld zijn. Dat zal ook de leidende gedachte zijn bij het tekenen van krijtlijnen voor de volgende meerjarenbeleidsperiode.

“Op 9 september 2005, op de kop af vijftienvijftig jaar na het sluiten van het Taalunieverdrag, lag *Taalpeil* bij duizenden mensen in Nederland, Vlaanderen en Suriname in de brievenbus. Een krant die een beeld geeft van de actuele stand van het Nederlands. In alle bibliotheken lag een stapel en we hebben massa’s nabestellingen gekregen van scholen. Iedereen die dat wilde, kon in *Taalpeil* allerlei wetenswaardigheden over het Nederlands lezen. Misschien sommige vooroordelen over de eigen taal laten ontzenuwen. En ontdekken hoe andere Nederlanders, Vlamingen en Surinamers denken over allerlei onderwerpen die met hun taal te maken hebben.”

Dat was een mooie manier om het vijftienvijftigjarig bestaan van de Nederlandse Taalunie te vieren, vindt Linde van den Bosch nog steeds. “Heel veel mensen hebben grote belangstelling voor hun taal. En bij de Taalunie als organisatie is daarover veel kennis aanwezig. Die moeten we niet voor onszelf houden. Die krant was bedoeld als een geschenk aan de taalge-

bruikers, waarmee we zichtbaar hebben gemaakt dat zij voor ons centraal staan en dat de Taalunie er in de eerste plaats voor hen is.”

Het maken en verspreiden van *Taalpeil* is voor Linde van den Bosch dan ook meer dan een op zichzelf staande gebeurtenis. “Bij alles wat we doen, moeten we ons afvragen voor wie we het doen en hoe we die mensen er van het begin af aan bij kunnen betrekken. Zo vergroten we niet alleen het draagvlak voor het beleid. We verzekeren ons er ook beter van dat de producten terechtkomen bij degenen voor wie ze bedoeld zijn én dat er iets mee gebeurt. Neem bijvoorbeeld...” Ze neemt een boekje van een van de stapels op haar bureau, *Laaggeletterd in de Lage Landen*. “Kijk, hierin hebben we alles bij elkaar gezet wat de deskundigen weten over laaggeletterdheid. Of neem dit... (ze toont *Dertien doelen in een dozijn*), een referentiekader over de taalvaardigheid van leraren in Nederland en Vlaanderen. Het is prachtig dat zulke studies er zijn. Maar we moeten een stapje verder: de Taalunie is er ook om de brug te slaan naar diegenen die van dag tot dag inzichten en kennis in de praktijk brengen.”

Communicatie

Dat brengt als vanzelf met zich mee dat communicatie met de taalgebruiker een belangrijk aspect is van alle projecten van de Taalunie. Daarbij mag de Taalunie zelf ook wel iets zichtbaarder worden, meent de algemeen secretaris. “Een duidelijker eigen gezicht kan ook ten goede komen aan de interactie met onze doelgroepen. Als je jezelf wegcijfert als organisatie, weten de mensen je toch minder goed te vinden.”

Tegelijk is het zaak goed voor het voetlicht te brengen wat de eigen kracht en de specifieke inbreng van de Taalunie is. “Mensen denken vaak dat wij over alles wat met taal te maken heeft, iets te zeggen hebben, maar dat is niet zo.” Van den Bosch wijst bijvoorbeeld op het beleid voor onderwijs Nederlands binnen het taalgebied. Dat is een eigen bevoegdheid van Nederland, Vlaanderen en Suriname. “De ministers van onderwijs van Nederland en Vlaanderen maken weliswaar deel uit van het Comité van Ministers van de Taalunie, dat over het Taaluniebeleid beslist, maar als in Nederland of in Vlaanderen beleidsinitiatieven genomen worden over bijvoorbeeld inburgering, of over Nederlands als tweede taal, dan gaat de Taalunie daar niet over. Wél bekijken wij steeds vanuit een Nederlands-Vlaams-Surinaams perspectief wat de mogelijke meerwaarde kan zijn van een gezamenlijke benadering. De Taalunie kan door alle beschikbare informatie te ontsluiten en ervaringen te verzamelen de bouwstenen aanreiken voor discussie, zodat besluiten op een gefundeerde manier genomen worden. Dat vind ik een belangrijke taak.”

Europa

Linde van den Bosch trekt een parallel met de Europese Unie. De lidstaten zijn ieder zelf verantwoordelijk voor hun nationale taalbeleid. Maar onderlinge informatie-uitwisseling en samenwerking kunnen voor elk van de lidstaten afzonderlijk een duidelijke meerwaarde hebben. Voor Nederland en Vlaanderen houdt de Taalunie de vinger aan de pols in Europa. Van den Bosch: “Het is belangrijk over gegevens te beschikken die een vergelijking mogelijk maken met hoe andere landen het doen. Bijvoorbeeld: welke afspraken bestaan er in andere landen over het gebruik van de nationale talen in het onderwijs? In discussies over zo’n onderwerp is het goed te weten hoe andere landen hun taalzaken geregeld hebben en waarom ze dat zo hebben gedaan. Op initiatief van de Taalunie is nu een Europese

Federatie van Nationale Taalinstellingen van de grond gekomen, ^{EFNIL}. Die organisatie zal het gemakkelijker maken om relevante gegevens over de talen van de deelnemende landen bijeen te brengen. Die slaan we op in een database, een Europese ‘taalmonitor’, zoals we het noemen. Op den duur wordt dat een belangrijk hulpmiddel voor beleidsbeslissingen op het gebied van taal.”

De algemeen secretaris ziet nog meer toekomstige voordelen in de samenwerking tussen Europese taalinstellingen. “Denk aan noodzakelijke voorzieningen zoals tweetalige woordenboeken. De Taalunie werkt hiervoor met een basisbestand van woorden. Stel nu dat we binnen ^{EFNIL} afspraken kunnen maken met andere landen over vergelijkbare woordbestanden voor alle Europese talen, dan wordt het in de toekomst veel gemakkelijker die talen aan elkaar te koppelen in allerlei vertaalvoorzieningen.”

Zo werkt de Taalunie met haar Europese partners samen aan de voorwaarden voor een Europa dat meertalig kan blijven. “Taaldiversiteit is een verrijking,” stelt Van den Bosch. “De Taalunie staat natuurlijk voor het Nederlands. Maar tegen die achtergrond vinden wij meertaligheid een belangrijk principe. Als wij stimuleren dat je in het buitenland Nederlands kunt leren, dan onderschrijven we daarmee meteen dat het leren van vreemde talen belangrijk is.”

Suriname

Meertaligheid is ook een belangrijk gegeven in Suriname, dat als geassocieerd lid is toegetreden tot de Taalunie. Vanaf 2005 is Suriname actief gaan deelnemen aan activiteiten van de Taalunie. In hoeverre is het nodig om het beleid toe te spitsen op de specifieke taalsituatie in het land? Linde van den Bosch gaat allereerst in op het onderwijs. “Suriname heeft zelf aangegeven dat onderwijs een speerpunt is, dus dat werkterrein krijgt een sterk accent. En juist in het onderwijs is die meertaligheid een factor om

terdege rekening mee te houden.” Het Nederlands is de officiële onderwijstaal in Suriname, zowel instructietaal (waarin les wordt gegeven) als vak (waarover les wordt gegeven). Tegelijk is het een taal te midden van vele talen: in Suriname worden ruim twintig talen gesproken. “En dat betekent,” vervolgt Van den Bosch, “dat kinderen die het Nederlands van huis uit hebben meegekregen samen naar school gaan met kinderen die thuis een andere taal gebruiken. Dat is ook in Nederland en Vlaanderen het geval, zeker, maar niet in dezelfde mate. Meertaligheid is in Suriname iets van alledag. Daarom hebben we aan dat aspect in ons plan voor het onderwijs Nederlands in Suriname – dat door deskundigen in Suriname is opgesteld – apart aandacht besteed.”

Ook op het gebied van spelling neemt Suriname binnen de Taalunie een bijzondere plaats in, omdat de spellingvernieuwing van 1995 er nog niet algemeen is ingevoerd. “Dus daarvoor is een inhaalslag nodig,” zegt de algemeen secretaris. “In Nederland en Vlaanderen hebben de aanpassingen van 2005 bijvoorbeeld heel weinig invloed in het basisonderwijs en voortgezet onderwijs. Maar in Suriname moeten ook de wijzigingen van 1995 nog breed ingang vinden. Dus zullen de voorlichting over de geactualiseerde spelling en de invoering ervan anders moeten worden opgezet dan in Nederland en Vlaanderen. De Surinaamse overheid, media en onderwijsinstellingen spelen daarbij een actieve rol.”

In de nieuwe editie van de Woordenlijst Nederlandse Taal van 2005 is al een verzameling woorden opgenomen die specifiek zijn voor het Nederlands in Suriname, maar om de Surinaamse variëteit van het Nederlands goed en volledig te beschrijven is nog veel werk aan de winkel. “Dat sluit aan bij het algemene beleid ten aanzien van taalvariatie van de Taalunie,” legt Van den Bosch uit. “Variëteiten van het Nederlands – Nederlands zoals dat in Nederland, Vlaanderen of Suriname wordt gesproken – zijn aan elkaar gelijk-

waardig, óók in de beschrijving van de taal. Ze moeten dan ook vertegenwoordigd zijn in alle mogelijke taalvoorzieningen. Niet alleen in de Woordenlijst, maar ook bijvoorbeeld in digitale bestanden die gebruikt worden voor technologische taal- en spraaktoepassingen. Denk aan het Corpus Gesproken Nederlands, dat documenteert hoe het Nederlands wordt gesproken. Daarin mag de Surinaamse variëteit niet ontbreken.”

Rode draad

Aan zulke basisvoorzieningen voor taal- en spraaktechnologie werkt de Taalunie in het programma STEVIN. Linde van den Bosch haalt een paar kenmerkende aspecten van de werkwijze in dat programma naar voren. “We zijn met dat project begonnen om ervoor te zorgen dat nieuwe voorzieningen ook voor het Nederlands worden vervaardigd, en dus niet alleen voor de heel grote talen. Dan gaat het er natuurlijk niet alleen om dat die voorzieningen beschikbaar komen. Ze moeten ook toegankelijk zijn voor de mensen die ze nodig hebben en ze moeten onderhouden worden, actueel blijven.” En daar gaat nog iets aan vooraf. “We moeten bekijken wélke voorzieningen vooral nodig zijn. En dat betekent weer dat we eerst grondig moeten uitzoeken wat er al bestaat, waar de lacunes zitten en hoe die lacunes kunnen worden opgevuld.”

Zo gaat de Taalunie ook te werk bij het toegankelijk maken van kennis, kunde en informatie op andere werkterreinen. Voor Van den Bosch vormt het een rode draad. “Een mooi voorbeeld vind ik het project ‘het onderwijs Nederlands onderzocht’. Daarin hebben we al het onderzoek dat verricht is naar onderwijs Nederlands binnen het taalgebied geïnventariseerd en bijeengebracht. Nu is het voor ieder die op de een of andere manier professioneel bij dat onderwijs betrokken is, rechtstreeks via internet op te vragen. De leraar die een nieuwe lesmethode wil invoeren, de inspecteur die meer wil weten over recente inzichten – ze komen meteen uit bij de

conclusies en resultaten die voor hen relevant zijn. Tegelijkertijd maakt zo'n inventarisatie duidelijk wat we nog niet weten en waarover we mogelijk nog informatie moeten verzamelen. Verzamelen, aanvullen, onderhouden en actualiseren: dat hoort allemaal tot de centrale voorzieningen die de Taalunie tot stand brengt. En dat is onze rol. Ik wil niet zeggen dat wij op het algemeen secretariaat alle expertise moeten hebben, maar we moeten er wel voor zorgen dat de taalgebruikers die weten te vinden. Wij zijn het loket."

Vertaalslag

Nieuwe accenten in de huidige meerjarenbeleidsperiode van de Taalunie waren de focus op de taalgebruiker (onder het motto: 'de taalgebruiker centraal') en de aandacht voor de sociale dimensie van taal. Zijn er inmiddels concrete resultaten voortgevloeid uit zulke veranderde oriëntaties? Merkt de taalgebruiker er al iets van, bijvoorbeeld op het gebied van taal- en spraaktechnologie? Van den Bosch: "Doordat we investeren in voorzieningen voor taal- en spraaktechnologie dragen we eraan bij dat het Nederlands ook in de toekomst in alle domeinen gebruikt kan blijven worden. Bijvoorbeeld in de interactie tussen mens en machine. Daarbij moeten we ook rekening houden met de mogelijkheden van specifieke doelgroepen, zoals mensen met communicatieve beperkingen. Welke toepassingen kunnen bijvoorbeeld iemand helpen die minder goed kan horen, of minder goed kan zien? Daar hebben we onderzoek naar laten doen, waaruit nu concrete uitwerkingen kunnen gaan voortkomen. Dus enerzijds werken we aan algemene basisvoorzieningen, maar anderzijds denken we na over de vertaalslag naar specifieke doelgroepen."

Bij zulke toepassingen wordt het directe nut voor de taalgebruiker opeens zichtbaar, zegt Van den Bosch. "Als je het in abstracte zin over databestanden hebt, dan lopen de meeste mensen daar niet echt warm

voor. Maar kom je met de voorbeelden, dan wordt dat meteen anders. De stem bij jou in de auto die jou in het Nederlands de weg wijst. De spraakcomputer bij de spoorwegen die je telefonisch inlichtingen geeft. Of allerlei technologie waardoor ouderen langer zelfstandig kunnen wonen, of waarmee je mensen die door beperkingen voor communicatieve drempels staan, beter in staat stelt volop te participeren in de informatiesamenleving."

Dwarsverbanden

Hoewel de nieuwe meerjarenbeleidsperiode van de Taalunie pas in 2008 begint, werkt het Algemeen Secretariaat al intensief aan de voorbereiding daarvan. Zijn er grote koersveranderingen te verwachten? Linde van den Bosch mikt in de eerste plaats op continuïteit. "Je bouwt altijd voort op wat er is, probeert daarin alleen nieuwe accenten aan te brengen. Maar het is niet: eerst vijf jaar rechtsaf, dan vijf jaar linksaf. Ik verwacht dat we op sommige aspecten van de taal zélf, die in de afgelopen periode wat naar de achtergrond zijn verdwenen, wat meer nadruk zullen leggen. Denk aan de taal als sociaal bindmiddel in de samenleving. De taal in haar verschillende verschijningsvormen, dus ook als uitdrukkingmiddel dat ontroert, gevoelens raakt, zoals in de literatuur. Of jongerentaal, of sms-taal – wat kunnen we daar meer over te weten komen? Ik denk ook aan de betere, meer volledige beschrijving van de variëteiten van het Nederlands, zoals de Surinaamse variëteit."

Wat betreft de manier van werken zou de algemeen secretaris de schotten tussen de verschillende werkkterreinen graag nog verder zien verdwijnen. "We zijn in de afgelopen periode al begonnen relevante dwarsverbanden te verkennen. Dat moeten we verder doorzetten. Bijvoorbeeld taal- en spraaktechnologie. Tot nu toe hebben we daar voornamelijk binnen het werkkterrein taal aandacht aan besteed, maar het zou goed zijn ons ook af te vragen wat de ontwikkelingen in die sector kunnen betekenen voor

het onderwijs Nederlands binnen het taalgebied, of de buitenlandse neerlandistiek. Of neem literatuur en lezen: dat heeft ook een relatie met het onderwijs Nederlands. Onderwijs en taal, overheid en taal, maatschappij en taal – zulke dwarsverbanden moeten we meer opzoeken.”

Op die manier verwacht Van den Bosch het beleid nog beter te kunnen laten aansluiten bij de vragen en behoeften van verschillende doelgroepen. “Het vertrekpunt is anders. Vroeger formuleerden we de doelgroepen bij de werkterreinen, nu draaien we het om. We gaan uit van de doelgroep en kijken wat dat voor de verschillende werkterreinen betekent.”

2. De Taalunie: samen voor het Nederlands

Nederlands is de moedertaal van zestien miljoen Nederlanders en zes miljoen Vlamingen. Ook in Suriname speelt de Nederlandse taal een belangrijke rol. Voor veel Surinamers is Nederlands de moedertaal of de tweede taal en het is de officiële taal in het onderwijs en bij de overheid. In de Nederlandse Taalunie werken Nederland, Vlaanderen en Suriname samen op het gebied van het Nederlands.

Nederland en Vlaanderen voeren al sinds 1980 een gezamenlijk beleid voor het Nederlands. In dat jaar sloten België en Nederland het Verdrag inzake de Nederlandse Taalunie. In 2005 vierde de Taalunie dus haar vijftiwintigste verjaardag. In december 2004 heeft Suriname het verdrag geratificeerd waarmee het geassocieerd lid werd en vanaf februari 2005 neemt het land actief aan de Taalunie deel.

Nederland, Vlaanderen en Suriname delen in de Taalunie de zorg voor hun gemeenschappelijke taal. Het uitgangspunt: de sprekers van het Nederlands moeten hun taal in zo veel mogelijk verschillende taalsituaties kunnen gebruiken, nu en in de toekomst. Ook buiten het taalgebied leeft het Nederlands: velen in het buitenland zien het Nederlands als een taal die de moeite waard is om te leren. Ook voor hen is de Taalunie er.

Samenwerking is krachtenbundeling

Samenwerking op het gebied van taal en letteren levert een aanzienlijke meerwaarde op. Een taalgebied dat als eenheid optrekt, legt meer gewicht in de schaal als het gaat om de positie van het Nederlands. En samenwerking spaart geld en krachten uit: voorkomen wordt dat werk dubbel wordt gedaan of dat het wiel opnieuw wordt uitgevonden. Om wat voor projecten gaat het bij die samenwerking?

Enkele voorbeelden:

- het ontwikkelen en onderhouden van grote bestanden met taaldata van het Nederlands, zoals woordenboekbestanden;
- het bevorderen van het Nederlands in taal- en spraaktechnologie;
- het invoeren en onderhouden van een gezamenlijke spelling;
- het verzamelen van expertise over het onderwijs in en van het Nederlands;
- het bijscholen van docenten Nederlands in het buitenland;
- het stimuleren dat jongeren Nederlandstalige literatuur lezen.

Taal, onderwijs en letteren

Er zijn drie grote werkerreinen waarop de Taalunie actief is: taal, onderwijs en letteren. Volgens het Taalunieverdrag is de verantwoordelijkheid van de Taalunie niet op alle terreinen dezelfde. Voor sommige onderwerpen, zoals spelling of de universitaire neerlandistiek buiten het taalgebied, is de Taalunie verantwoordelijk voor het gezamenlijke beleid. Voor andere, zoals onderwijs binnen het taalgebied en literatuur en lezen, speelt de Taalunie een aanvullende rol bij het beleid van de nationale overheden.

Binnen het werkerrein *taal* is het beleid gericht op de gemeenschappelijke ontwikkeling van taalvoorzieningen, zoals woordenboeken en grammatica's. Een speerpunt vormen de aanmaak en het beheer van digitale taalmaterialen. Die zijn noodzakelijk voor het Nederlands in de taal- en spraaktechnologie: de communicatie tussen mens en machine. De Taalunie stelt de spelling van het Nederlands vast en biedt taalgebruikers een houvast met taalhulpmiddelen. Ook voor de positie van het Nederlands in Europa

maakt de Taalunie zich sterk. Daarvoor werkt ze samen met vergelijkbare organisaties in andere Europese landen.

Het werkkterrein *onderwijs* omvat het onderwijs in en van het Nederlands binnen het taalgebied en buiten het taalgebied. *Binnen* het Nederlandse taalgebied concentreert de Taalunie zich vooral op het basis- en voortgezet/secundair onderwijs en het niet-universitaire volwassenenonderwijs. In dat laatste ligt de nadruk op Nederlands als tweede taal. Veel aandacht gaat uit naar het onderwijs aan leerlingen met een taalachterstand. De Taalunie definieert inhoudelijke uitgangspunten voor de onderlinge afstemming van beleid, ontsluit informatie en brengt deskundigen bij elkaar.

Buiten het taalgebied is het mogelijk Nederlands te studeren aan ruim tweehonderd universiteiten in meer dan veertig landen. De Taalunie steunt buitenlandse universiteiten met subsidies en richt centrale voorzieningen in. In aangrenzende taalgebieden (delen van Duitsland, Noord-Frankrijk en het Franstalige gedeelte van België) ondersteunt de Taalunie ook het Nederlands op scholen voor basis- en voortgezet/secundair onderwijs.

Binnen het werkkterrein *literatuur en lezen* gaat het om een gezamenlijke Nederlands-Vlaams-Surinaamse leescultuur en het inventariseren, verzamelen en toegankelijk maken van informatie over literatuur. De Taalunie laat de functies van lezen in onze maatschappij onderzoeken om het debat daarover te stimuleren en kent enkele literaire prijzen toe.

Besluiten, uitvoering, advies en controle

De Taalunie bestaat uit vier onderdelen: het Comité van Ministers, de Interparlementaire Commissie, de Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren en het Algemeen Secretariaat. Hieronder staan ze in schema:

Het beleid wordt vastgesteld door het Comité van Ministers: de Vlaamse en Nederlandse bewindslieden voor Onderwijs en Cultuur, versterkt met de Surinaamse minister van Onderwijs als waarnemend lid. De Interparlementaire Commissie, samengesteld uit tweeëntwintig Nederlandse en Vlaamse volksvertegenwoordigers, controleert het beleid. In Suriname vervult de parlementaire Commissie voor Onderwijs van de Assemblée de controlerende functie.

Het belangrijkste adviesorgaan van de Taalunie is de Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren, die bestaat uit twaalf leden. In Suriname is ter aanvulling op deze Raad een commissie van drie deskundigen samengesteld. De beleidsvoorbereiding en -uitvoering zijn in handen van het Algemeen Secretariaat. Dit wordt gevormd door een kleine dertig medewerkers onder leiding van de algemeen secretaris. Sinds november 2004 vervult Linde van den Bosch deze functie.

Meer over het Nederlands en de Taalunie

Taalpeil

Om haar vijftienvijftigjarig bestaan te vieren heeft de Taalunie in 2005 een krant laten drukken vol feiten, cijfermateriaal en meningen over het Nederlands: *Taalpeil*. De krant is breed verspreid in Nederland, Vlaanderen en Suriname. Hij werd meegestuurd met dagbladen en was af te halen bij bibliotheken. Ook scholen hebben de krant ontvangen.

Sprekers van het Nederlands zijn trots op hun taal en zijn niet bang dat het Nederlands zal verdwijnen. Deze en andere uitkomsten van een groot opinieonderzoek zijn te vinden in Taalpeil. De Nederlandse taal: feiten, cijfers en meningen.

Of kijk op internet: <http://www.taalunieversum.org/taalpeil>

speciale uitgave

25 jaar

Nederlandse Taalunie

De Nederlandse taal : feiten, cijfers en meningen

Taalonderzoek in Nederland, Vlaanderen en Suriname

In dit nummer:

3 Verwachtingen over de toekomst van het Nederlands

7 De Nederlandse en de Vlaamse premier op reis

5 Kennen wij onze schrijvers wel?

7 Nederlands studeren wereldwijd

De meningen in *Taalpeil* zijn de uitkomst van een peiling die de Taalunie speciaal voor de gelegenheid heeft laten uitvoeren onder een representatieve steekproef van taalgebruikers in Nederland, Vlaanderen en Suriname. De vragen gaan over uiteenlopende aspecten van het Nederlands. Sprekers van het Nederlands, zo blijkt uit het onderzoek, zijn trots op hun taal. Ze zien een goede beheersing van het Nederlands als een belangrijke factor bij het vinden van werk en hechten waarde aan goed taalonderwijs. Het leren van vreemde talen vinden de taalgebruikers belangrijk, maar ze zijn niet bang dat dat ten koste zal gaan van het Nederlands. Over het algemeen koesteren ze vertrouwen in de toekomst van het Nederlands.

Niet eerder werd een vergelijkbaar onderzoek op deze schaal gedaan. Ook door de combinatie van gegevens uit de drie verschillende landen is het onderzoek uniek. De Taalunie is van plan de peiling eens in de drie jaar te herhalen om zicht te krijgen op trends in de beleving van het Nederlands bij de taalgebruikers. De uitkomsten zijn niet alleen leuke weetjes voor iedereen met belangstelling voor taal, ze zijn ook relevant voor de Taalunie zelf: het beleid kan daardoor steunen op reële en actuele gegevens. In elektronische vorm is *Taalpeil* te lezen op <http://www.taaluniersum.org/taalpeil>

Taaluniersum

Het Taaluniersum – <http://www.taaluniersum.org> – is de website van de Nederlandse Taalunie. Die biedt uitgebreide informatie over de Taalunie zelf en over de projecten die de Taalunie op haar verschillende werkterreinen – taal, onderwijs en letteren – uitvoert. Daarnaast is het Taaluniersum een online informatiebron voor en over het Nederlands. Met verwijzingen die voortdurend worden bijgehouden, geeft de website toegang tot geselecteerde informatie die verspreid op internet te vinden is.

Veel projecten van de Taalunie hebben als hoofddoel informatie te inventariseren en op een overzichtelijke manier aan de doelgroepen aan te bieden. Het Taaluniersum is een belangrijk instrument voor al die projecten. De betrokken taalgebruikers kunnen via de website onderzoeksresultaten raadplegen. En alle sprekers van het Nederlands hebben er toegang tot producten die op initiatief van of met steun van de Taalunie zijn ontwikkeld.

In 2005 zijn verschillende onderdelen toegevoegd of vernieuwd:

- NedTerm [<http://nedterm.org>]: een onderdeel over Nederlandstalige terminologie. Een uitgebreide bibliografie met studies over terminologie en termcollecties is gedigitaliseerd en doorzoekbaar gemaakt.
- Woordenlijst Nederlandse Taal [<http://woordenlijst.org>]: de complete Woordenlijst in de geactualiseerde versie die gereed is gekomen in 2005 en per 1 augustus 2006 officieel van kracht wordt. Volledig doorzoekbaar, en mét de spellingleidraad.
- Taaladvies [<http://taaladvies.net>]: de collectie taaladviezen is aangepast aan de geactualiseerde spelling. Sommige spellingadviezen zijn geschrapt omdat de nieuwe spellingleidraad van 2005 erin voorziet. Ook zijn adviezen herschreven en beschrijvende labels aangepast volgens een nieuwe methodiek om met taalvariatie om te gaan. Het Nederlands in Nederland en het Nederlands in België worden behandeld als volwaardige en aan elkaar gelijkwaardige variëteiten van de standaardtaal.
- Taalforum [<http://taaluniersum.org/onderwijs/taalforum/>]: een onderdeel over taal- en onderwijsachterstanden in de vorm van vragen met antwoorden.
- Literatuur en lezen: het letterenluik op het Taaluniersum is anders gestructureerd en flink uitgebreid met informatie over auteurs en leestips.

Verwacht in 2006:

- Maatwerk NT2 (voorlopige werktitel): een onderdeel speciaal voor het volwassenenonderwijs Nederlands als tweede taal, vooral met het oog op inburgering. 'Maatwerk' moet docenten en cursusmakers een handreiking bieden bij het samenstellen van een cursusaanbod dat uitgaat van verschillende profielen van tweede-taalleerders en de rollen waarin zij het Nederlands gaan gebruiken. In 2006 wordt gewerkt aan een prototype.

E-nieuwsbrief

In de loop van 2006 lanceert de Taalunie een digitale nieuwsbrief, waarvoor iedereen die geïnteresseerd is in het werk van de Taalunie zich kan aanmelden. De nieuwsbrief houdt de abonnees op de hoogte van ontwikkelingen op het Taalunieversum, nieuwe publicaties, belangrijke gebeurtenissen waarover de Taalunie persberichten laat uitgaan, nieuws van het Comité van Ministers, de Interparlementaire Commissie en de Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren en activiteiten van aan de Taalunie verwante organisaties.

Taalschrift

Naast het Taalunieversum heeft de Taalunie een digitaal tijdschrift, *Taalschrift*, op <http://www.taalschrift.org>. Maandelijks verschijnen daarin een reportage over een actueel taalonderwerp en een 'column' met de mening van een betrokken taalgebruiker over een onderwerp op het raakvlak van taal en maatschappij. De stelling die in de column verdedigd wordt, is bedoeld als een aanzet tot discussie. In het forum op de website vinden vaak levendige gedachtewisselingen plaats. Het aantal abonnees – mensen die zich hebben aangemeld om op de hoogte gebracht te worden wanneer een nieuwe aflevering verschijnt – is opgelopen van 1.200 in 2003, toen het eerste nummer verscheen, tot 1.650 in 2005. *Taalschrift* wordt in mei 2006 geëvalueerd.

Het Taalunieversum in enkele cijfers

Het bezoek aan het Taalunieversum als geheel...

Het aantal bezoeken aan het Taalunieversum is in 2005 gestegen tot ruim 2.745.000, een gemiddelde van bijna 230.000 bezoeken per maand.

aan de online Woordenlijst...

Op 16 januari 2006 om 16:22:42 uur werd de miljoenste zoekopdracht ('gember') uitgevoerd op Woordenlijst.org. Vanaf 15 oktober 2005 gaven bezoekers gemiddeld bijna 11.000 zoekopdrachten per dag. Dagelijks trekt de website circa 4.000 unieke bezoekers die samen ruim 25.000 pagina's opvragen. In de periode 15 oktober 2005 tot 1 januari 2006 waren dat in totaal ruim 300.000 bezoekers.

en aan de website Taaladvies.

In 2005 stelden de bezoekers in totaal ruim 14.327 vragen via het vragenformulier. Daarvan zijn er uiteindelijk 6.707 aan de taaladviesdiensten voorgelegd, gemiddeld achttien per dag.

3. Taal en taalbeleid binnen het taalgebied en in Europa

De Taalunie bevordert dat voor het Nederlands allerlei noodzakelijke taalhulpmiddelen, zoals woordenboeken en grammatica's, voorhanden zijn. Sprekers van het Nederlands die zorgvuldig taalgebruik belangrijk vinden, moeten op de Taalunie kunnen rekenen voor taaladvies of ondersteuning bij het gebruik van terminologie. De Taalunie heeft ook tot taak de spelling van het Nederlands vast te leggen. Een mijlpaal was de publicatie in 2005 van de geactualiseerde Woordenlijst Nederlandse Taal. Dergelijke hulpmiddelen maken samen de taalinfrastructuur van het Nederlands uit. Die taalinfrastructuur is hoe langer hoe meer ook digitaal. De Taalunie spant zich in om taalmaterialen te laten ontwikkelen die onmisbaar zijn voor de aanwezigheid van het Nederlands in de taal- en spraaktechnologie. Ook het beheren en onderhouden van zulke materialen is een zorg van de Taalunie. Voor een goed taalbeleid in Europees verband werkt de Taalunie samen met taalinstellingen in andere Europese landen.

Woordenlijst Nederlandse Taal

Op 15 oktober 2005 is de geactualiseerde Woordenlijst Nederlandse Taal verschenen. Het Comité van Ministers van de Nederlandse Taalunie heeft hiervoor op 25 april 2005 de noodzakelijke besluiten genomen. Het is de eerste nieuwe editie van de Woordenlijst sinds de spellingherziening van 1995. Indertijd is besloten dat er eens in de tien jaar een geactualiseerde editie van de Woordenlijst moest komen. Nederland en Vlaanderen zullen de spelling volgens de nieuwe Woordenlijst officieel per 1 augustus 2006 invoeren. Alleen bij de overheid en in het onderwijs is het verplicht volgens de door de Taalunie vastgestelde spelling te schrijven. In Suriname zullen voor de invoering van de spelling meer stappen nodig zijn, onder meer omdat daar de veranderingen van 1995 nog niet officieel ingang hebben gevonden.

De nieuwe editie is voorbereid door de Werkgroep Spelling van de Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren. De spellingregels zijn niet veranderd, op één na, de zogeheten 'paardebloemuitzondering'. Die uitzondering op de regels voor het schrijven van de tussen-n is geschrapt: volgens de Woordenlijst van 2005 is het 'paardenbloem'.

Uniformiteit

Een belangrijke les die de Taalunie uit de reacties op de spellingwijziging van 1995 heeft getrokken, is dat zo groot mogelijke uniformiteit tussen verschillende naslagwerken op het gebied van spelling moet worden nagestreefd. De meeste taalgebruikers vinden het vervelend als het ene woordenboek een bepaald woord zus spelt en het andere woordenboek zo. Om zulke verschillen te voorkomen heeft de Taalunie in 2003 het Platform Nederlandse Spelling opgericht. Daarin zijn producenten vertegenwoordigd van uitgaven die taalgebruikers als gezaghebbend op het gebied van spelling beschouwen, niet alleen woordenboeken maar ook spellinggidsen, taaladviesboeken en elektronische spellingcheckers. De desbetreffende producten zijn allemaal op de officiële spelling afgestemd. De Taalunie maakt dit zichtbaar met een keurmerk. Op 15 oktober 2005 werden behalve de nieuwe editie van de Woordenlijst Nederlandse Taal ook eenentwintig goedgekeurde spellingproducten van verschillende uitgevers gepresenteerd.

Alle taalgebruikers kunnen de Woordenlijst kosteloos online doorzoeken op de website <http://woordenlijst.org>. Ook de spellingleidraad, die grondig herschreven en uitgebreid is en algemene antwoorden biedt op tal van spellingvragen, is daar te raadplegen. Verdere hulp bij spellingproblemen biedt de website <http://taaladvies.net>. Het is zelfs mogelijk met één zoekopdracht zowel de Woordenlijst als een bestand met taaladviezen te raadplegen.

Foto: Inge van Mill

Op 13 oktober 2005 vond een persconferentie over de Woordenlijst Nederlandse Taal 2005 plaats in aanwezigheid van enkele leden van de Werkgroep Spelling. De eerste producten met het keurmerk officiële spelling werden hierbij aan de Taaluniministers Van der Hoeven (midden) en Wolf (tweede van links) overhandigd. Minister Vandenbroucke gaf, samen met andere leden van de Werkgroep, een gelijktijdige persconferentie in Brussel.

Tegenstemmen

Vanaf het eind van 2005 werd in media in Nederland geprotesteerd tegen de recente Woordenlijst. Er is zelfs sprake van een boycot door sommige media. Zij betogen dat de taalgebruikers veranderingmoed zijn en dat er te veel verandert. In februari 2006 heeft de Interparlementaire Commissie van de Nederlandse Taalunie een hoorzitting georganiseerd, waarop zowel deskundigen die de actualisering van de Woordenlijst hebben voorbereid, als voor- en tegenstanders van de wijzigingen aan het woord kwamen. Ook is een voorlichtingscampagne van start gegaan, die onder meer op het onderwijs gericht is. Het doel is de achtergrond van de wijzigingen, de gevolgen van de actualisering én de voordelen van toegenomen eenvormigheid te verduidelijken.

Enkele argumenten die de Taalunie voor het voetlicht wil brengen:

- Wijzigingen treden voornamelijk op in woorden die niet frequent zijn. Het gaat vaak om spellingkwesties – zoals het schrijven van hoofdletters of het al dan niet aaneenschrijven van woorden – waarvoor voorheen geen eenduidige richtlijnen bestonden. Veel

taalgebruikers waarderen het juist dat de eenduidigheid nu is toegenomen. Dat blijkt ook uit de taaladviespraktijk. Bijna een kwart van alle vragen aan taaladviesdiensten gaat over zulke kwesties. Verder is er ten opzichte van 1995 op één spellingregel een uitzondering geschrapt.

- De invloed van de wijzigingen in de Woordenlijst op geschreven teksten is gering. Zo krijgt in kranten gemiddeld niet meer dan ongeveer 1 op de 2.500 woorden een andere spelling.
- Het is niet noodzakelijk schoolboeken te vervangen, daarvoor verandert er veel te weinig.
- De wijzigingen volgen de intuïtie van taalgebruikers: veel woorden die in 2005 een andere spelling hebben gekregen, werden voordien in de praktijk al door velen zo gespeld.

Vervolgtraject

Met een eerder besluit heeft het Comité van Ministers bepaald dat de Woordenlijst eens in de tien jaar kritisch onder de loep genomen moet worden. Voor een volgende editie worden géén wijzigingen of aanvullingen in het systeem van spellingregels verwacht. Het werk zal zich in de komende tien jaar kunnen beperken tot regulier onderhoud. Dat betekent dat het bestand van de Woordenlijst actueel wordt gehouden, zodat het de werkelijkheid van het taalgebruik blijft volgen. Er zullen voornamelijk woorden geschrapt en andere toegevoegd worden.

Ook zal bijzondere aandacht uitgaan naar de uitbreiding van het corpus waarop de Woordenlijst is gebaseerd met Surinaamse bronnen. In de Woordenlijst van 2005 zijn ongeveer vijfhonderd Surinaams-Nederlandse woorden opgenomen. In de komende jaren wordt werk gemaakt van een meer volledige beschrijving van de Surinaamse variëteit van het Nederlands.

Taaladvies

Wie een vraag heeft over het gebruik van het Nederlands – of het nu gaat om spelling, grammatica of woordkeuze – kan daarmee terecht op de website Taaladvies.net van de Taalunie. Veel antwoorden zijn op de website zelf te vinden. Vindt een bezoeker het antwoord op een bepaalde vraag niet in het bestaande bestand van taaladviezen, dan kan hij of zij de vraag online aan een taaladviseur stellen. In 2005 werden 14.327 vragen gesteld met het vragenformulier.

In 2005 is het aantal adviezen niet uitgebreid. Veel aandacht is uitgegaan naar de aanpassing van de bestaande adviezen aan de actualisering van de Woordenlijst Nederlandse Taal. Natuurlijk moest de spelling in de adviezen conform worden gemaakt met de nieuwe Woordenlijst. Daarnaast zijn alle adviezen over spelling opnieuw tegen het licht gehouden. Een aantal adviezen is aangepast maar heel wat adviezen bleken ook te kunnen worden geschrapt. Die hadden betrekking op kwesties waarvoor de leidraad bij de spellingwijziging van 1995 geen pasklare oplossing of regel bood. Met de Woordenlijst van 2005 zijn er voor veel van zulke gevallen ondubbelzinnige richtlijnen opgesteld. De geactualiseerde Woordenlijst en de nieuwe leidraad zijn met de website Taaladvies.net geïntegreerd, zodat met één zoekopdracht alle drie de hulpbronnen tegelijk kunnen worden doorzocht.

Voor 2006 staat een uitbreiding van het aantal adviezen op het programma. Ook zal de Taalunie in 2006 een Nederlandse uitvoerder selecteren die in de komende jaren de taalvragen van bezoekers aan Taaladvies.net zal gaan beantwoorden. Tot het einde van 2005 werkte de Taalunie daarvoor samen met de Dienst Taaltelefoon in Vlaanderen en de taaladviesdienst van het Genootschap Onze Taal in Nederland. Het contract met het Genootschap liep in 2005 af. De Taalunie zal het project in Nederland openbaar aanbesteden.

Terminologie

Juristen of artsen gebruiken specifieke termen. Voor dergelijke vakdomeinen zijn aparte terminologische voorzieningen nodig. Zo kan een systeem voor automatische vertaling met de juiste terminologie geschikt worden voor vertalingen van vakteksten, of spraakherkenning gebruikt worden voor een dicteesysteem voor medische doelen. Daarom ondersteunt de Taalunie projecten die gericht zijn op het ontwikkelen van een basisinfrastructuur op het gebied van Nederlandse terminologie. Een bijzondere verantwoordelijkheid heeft de Taalunie op het gebied van terminologie voor overheid en wetgeving.

In 2005 heeft de Taalunie NedTerm, de website over terminologie binnen het Taalunieversum, uitgebreid. Het belangrijkste onderdeel is een bibliografie van bijna vierduizend titels, waaronder lijsten met Nederlandstalige terminologie. De bibliografie is geactualiseerd en doorzoekbaar gemaakt. Het aantal bezoekers aan NedTerm is flink gestegen, wat zich ook uit in een toename van het aantal vragen en reacties.

In 2006 roept de Taalunie een (klein) Steunpunt Nederlandstalige Terminologie in het leven. Dat Steunpunt zal de website NedTerm onderhouden en actief zijn bij de uitvoering van de projecten die de terminologiecommissie van de Taalunie – CoTerm – op touw zet. Ook is het de bedoeling dat de terminologievereniging NL-TERM professionele ondersteuning van het Steunpunt krijgt bij sommige activiteiten die ze organiseert, zoals het driejaarlijkse terminologiecongres. Het Steunpunt Nederlandstalige Terminologie zal via een openbare procedure bij een bestaande instelling worden ondergebracht.

Nederlands in taal- en spraaktechnologie

In de informatiemaatschappij verloopt communicatie in toenemende mate via computers. Taal- en

spraaktechnologie (TST) maakt interactie tussen mens en machine mogelijk in een natuurlijke taal, zoals het Nederlands. Denk bijvoorbeeld aan de service-telefoon van een bedrijf: dankzij spraakherkenning kunnen klanten hun vraag in gewone taal aan de computer stellen; zij worden dan direct doorverbonden met de juiste medewerker, zonder eerst allerlei menukeuzes te moeten intoetsen. Om in de digitale wereld een rol te kunnen spelen heeft een taal bepaalde basisvoorzieningen nodig. Ook voor het Nederlands moeten die er komen. Het ontwikkelen van de noodzakelijke digitale materialen vraagt grote investeringen. De Nederlandse Taalunie maakt het mogelijk dat Nederland en Vlaanderen daarvoor samenwerken, financiert mee en vervult een coördinerende rol in grote TST-projecten, die zich over meerdere jaren uitstrekken.

Daarbij werkt de Taalunie op drie fronten tegelijk:

- het *ontwikkelen* van de nodige digitale materialen;
- het *onderhouden en beheren* van die materialen;
- het *vergroten van het bewustzijn* van ontwikkelingen in de taal- en spraaktechnologie bij alle belanghebbenden.

Onderzoek en ontwikkeling: STEVIN

STEVIN staat voor: Spraak- en Taaltechnologische Essentiële Voorzieningen In het Nederlands. Het is de naam van een meerjarig programma voor onderzoek en ontwikkeling op het gebied van TST, dat van start is gegaan in 2004. Het krijgt geld van een groot aantal partijen in Nederland en Vlaanderen: ministeries en andere overheidsinstanties die zich richten op innovatie in de wetenschap en in het bedrijfsleven. Uit het grote budget dat door deze samenwerking beschikbaar is gekomen, worden in de komende jaren basisvoorzieningen voor het Nederlands in TST ontwikkeld. De Taalunie speelde een rol bij de totstandkoming van het programma en treedt op als de coördinator.

Voordat met STEVIN begonnen werd, is geïnventariseerd aan welke digitale materialen bij voorrang

behoefte bestaat. Dat heeft geresulteerd in een prioriteitenlijst. Binnen het programma STEVIN wordt een aantal open oproepen gelanceerd, waarop onderzoekers en ontwikkelaars kunnen reageren met voorstellen op basis van die lijst. Daarnaast zijn er oproepen met een meer gesloten karakter. Het TST-bestuur, dat over het STEVIN-programma waakt, geeft daarbij aan wat er precies gemaakt moet worden. De Taalunie schrijft vervolgens een openbare aanbesteding uit.

In 2005 is een eerste open oproep geplaatst. De geselecteerde projecten zijn in uitvoering genomen en concrete resultaten zullen in 2006 zichtbaar worden. In 2006 is een tweede open oproep gedaan én een eerste meer specifieke aanbesteding. De aanbesteding betrof twee prioriteiten: een spraakherkenner voor het Nederlands en een lexicale databank voor de semantische verwerking van Nederlands. Beide projecten worden in de loop van 2006 gegund.

Onderhoud en beheer: de TST-centrale

De Taalunie heeft de TST-centrale opgericht om taalmaterialen op een verantwoorde manier te beheren en te onderhouden. De centrale is ondergebracht bij het Instituut voor Nederlandse Lexicologie (INL), dat sinds 2004 ook een vestiging heeft in Antwerpen. Bij de TST-centrale zijn ook talrijke taalbronnen ondergebracht die al vóór het programma STEVIN ontwikkeld waren. Zo verzorgt de TST-centrale bijvoorbeeld het onderhoud en de distributie van het Corpus Gesproken Nederlands (CGN), een verzameling gesproken standaard-Nederlands. Daarvan verschijnt in de loop van 2006 een tweede, gebruikersvriendelijker gemaakte release.

Het is de bedoeling dat de materialen die uit het programma STEVIN voortkomen, onder het beheer van de TST-centrale gaan vallen. Daarvoor moet veel geregeld worden, onder meer op het vlak van auteursrechten en licenties. Essentieel is dat alle taalmaterialen zeer toegankelijk zijn en zonder echte

belemmeringen door wetenschap en bedrijfsleven benut kunnen worden.

Netwerkvorming en promotie: Taal in Bedrijf

Technologie ontwikkelen is belangrijk maar de technologie moet ook haar weg naar de gebruikers vinden. Ze moet marktrijp gemaakt worden. Zowel de industrie als de eindgebruikers moeten overtuigd worden van de voordelen. Daarvoor zijn allerlei vormen van promotie en kennisoverdracht nodig. De Taalunie brengt de verschillende betrokken partijen – overheid, industrie, wetenschap, beoogde gebruikers – bij elkaar. Binnen het programma STEVIN is budget vrijgemaakt voor activiteiten die netwerkvorming en kennisoverdracht tot doel hebben.

Een voorbeeld is de conferentie Taal in Bedrijf, die begin 2006 werd gehouden. De Taalunie organiseerde het evenement samen met bedrijven en STEVIN-partners. In presentaties tijdens een groot aantal workshops lieten bedrijven zien hoe zij TST in de praktijk toepassen: een callcenter, hulpmiddelen in de zorg voor gehandicapten... Met demonstraties van concrete, werkende toepassingen wekken bedrijven interesse voor TST bij andere bedrijven.

Met dat doel zijn er binnen het STEVIN-programma ook subsidies beschikbaar voor demonstratieprojecten, waarvoor het midden- en kleinbedrijf (MKB / KMO) voorstellen kan indienen. Een eerste oproep is in 2005 gedaan, een tweede volgt in 2006. De eerste, kortlopende projecten zijn geselecteerd. Zo wordt er gewerkt aan een systeem voor de politie om met spraakherkenning kentekens van auto's gemakkelijker terug te vinden in een geautomatiseerd systeem. Steeds gaat het om bewezen technologie, die commercieel interessant kan worden en waarmee nieuwe bedrijven over de streep getrokken kunnen worden.

Behalve het bedrijfsleven wil de Taalunie ook specifieke groepen van eindgebruikers bereiken. Een bijzondere groep die baat heeft bij TST-toepassingen, is

die van mensen met een communicatieve handicap, bijvoorbeeld mensen die slecht zien of horen. De Taalunie heeft een onderzoek laten uitvoeren om een antwoord te krijgen op de vraag wat TST voor hen kan betekenen. Met de conclusies kan de Taalunie in 2006 aan de slag om concrete plannen op te stellen.

Tweetalige woordenboeken

In 2005 zijn met steun van de Taalunie (kleine) woordenboeken Sranantongo-Nederlands / Nederlands-Sranantongo en vertaalwoordenboeken Noors-Nederlands / Nederlands-Noors verschenen. Bovendien is, in aanvulling op het woordenboek Nederlands-Indonesisch uit 2004, een versie voor Indonesisch-taligen beschikbaar gekomen.

In 2006 zullen de vertaalwoordenboeken Nederlands-Roemeens, Nederlands-Pools / Pools-Nederlands en Koreaans-Nederlands uitkomen. Verder is een aanvullende subsidie toegekend aan het woordenboek Nederlands-Papiaments dat in 2006 verschijnt en worden nieuwe woordenboekprojecten Slowaaks en Rifberber opgestart.

Samenwerking in Europees verband

De Taalunie is namens Nederland en Vlaanderen lid van de Europese Federatie van Nationale Taalinstellingen (EFNIL). Dat is een internationaal platform voor overleg en samenwerking tussen instanties die zich bezighouden met beleid voor de nationale taal of talen, of met zorg voor de taal en taaladvies. Een groot aantal Europese landen is in EFNIL met een instelling vertegenwoordigd. Door samenwerking in EFNIL willen de aangesloten organisaties ertoe bijdragen dat taalpolitieke kwesties beter op de Europese politieke agenda komen. Zij wisselen in EFNIL informatie uit over hun aanpak om de doelen te bereiken die zij voor hun nationale taal nastreven. Daarnaast zijn er gedeelde belangen: samen kunnen de organisaties beter opkomen voor meertaligheid in

Europa en het leren van vreemde talen. De Taalunie is medeoprichter van EFNIL en voert tot eind 2006, wanneer een nieuw bestuur gekozen zal worden, het secretariaat.

In 2005 was de Taalunie medeorganisator van de jaarlijkse conferentie. Die vond in november plaats in Brussel en de Taalunie werkte bij de voorbereiding samen met de Franse Taaldienst van het Ministerie van de Franse Gemeenschap in België. Het thema in 2005 was meertaligheid in Europa en de noodzaak van het leren van vreemde talen. Elk van de vertegenwoordigde instellingen heeft onderzocht wat de situatie voor vreemde talen binnen het eigen taalgebied is. In 2006 is een gezamenlijke verklaring uitgewerkt, die het resultaat vormt van de conferentie. In deze 'Brussels Declaration on Language Learning' onderstreept EFNIL het belang van vreemdetalenkennis naast kennis van de eigen taal. De verklaring wijst ook op de belangrijke rol van het volwassenenonderwijs.

In 2005 heeft EFNIL nieuwe lidorganisaties aangetrokken. Hoe representatiever de federatie is, des te groter zal haar invloed kunnen zijn, onder meer bij de instellingen van de Europese Unie. Het streven is dat alle lidstaten van de Europese Unie met ten minste één organisatie vertegenwoordigd zijn. Dat is een lang proces maar het ziet er naar uit dat het in 2006 grotendeels voltooid zal kunnen worden. Ook taalinstellingen uit Noorwegen en IJsland, geen EU-landen, zijn inmiddels als geassocieerd lid toegetreden.

In 2006 streeft EFNIL ernaar de financiële basis van de federatie te versterken, zodat verzelfstandiging met een eigen secretariaat en verdergaande professionalisering mogelijk worden. Daartoe is EFNIL in gesprek met de Europese Commissie en de directoraten-generaal waar meertaligheid en taaldiversiteit op de agenda staan. De Europese Commissie wil komen tot een Europees netwerk van organisaties en platforms op het gebied van meertaligheid en taaldiversiteit. EFNIL zal naar verwachting een prominente rol in dat netwerk kunnen spelen.

4. Onderwijs: van visie naar praktijk

Nederland, Vlaanderen en Suriname hebben elk een eigen nationaal onderwijsbeleid. Het beleid van de Taalunie op het gebied van het onderwijs in en van het Nederlands vormt een aanvulling daarop. Het is gericht op het basis- en voortgezet/secundair onderwijs én op het volwassenenonderwijs; binnen dat laatste heeft het onderwijs Nederlands als tweede taal een sterk accent. Over de hele linie krijgen onderwijs- en taalachterstanden bijzondere aandacht. De Taalunie gaat steeds na waar en hoe samenwerking of onderlinge afstemming van beleid een meerwaarde kan hebben. Wanneer zich nieuwe ontwikkelingen voordoen of wanneer bepaalde thema's op het gebied van onderwijs actueel worden, zoekt de Taalunie naar kansen om tot uitwisselingen van ideeën te komen of gezamenlijk, vanuit Nederlands-Vlaams, of zelfs Nederlands-Vlaams-Surinaams perspectief, oplossingen te zoeken. Daarbij gaat het niet alleen om het gezamenlijk ontwikkelen van visies, maar ook om de stap van visie naar praktijk. De ideeën moeten in de praktijk van het onderwijs gaan doorwerken. Om dat te bereiken brengt de Taalunie deskundigen en mensen uit de praktijk van het onderwijs bij elkaar en investeert ze veel in kennisoverdracht en het bundelen en beschikbaar stellen van informatie.

Samenwerking en overleg: de onderwijsplatforms

De Taalunie zet haar projecten op het gebied van het onderwijs in en van het Nederlands steeds in nauwe samenwerking met het onderwijsveld op. Die samenwerking krijgt structureel gestalte in de Nederlands-Vlaamse onderwijsplatforms die de Taalunie heeft ingesteld. Het Platform Onderwijs Nederlands (PON) richt zich op het reguliere onderwijs Nederlands in het basis- en voortgezet/secundair onderwijs. Het Platform Volwassenenonderwijs NT2 (PVNT2) houdt zich bezig met het volwassenenonderwijs Nederlands als tweede taal. Beide overlegorganen voeden de Taalunie met ideeën en inzichten en

zijn belangrijk voor het draagvlak van de activiteiten. Een derde platform bereidt het beleid voor onderwijs in Suriname voor: het Platform Onderwijs Suriname. Bij diverse projecten die in dit hoofdstuk beschreven worden, zijn de Platforms nauw betrokken. Zo nodig stellen ze werkgroepen in die specifieke activiteiten uitwerken. Voorbeelden hiervan zijn de werkgroepen die zich richten op taalcompetenties van leraren en nieuwe vormen van leren. In 2006 en 2007 zal het PON het onderwijsveld hiermee actief benaderen.

Laaggeletterdheid

De moderne informatiesamenleving stelt steeds hogere eisen aan de taalvaardigheid van mensen. Iedereen moet formulieren kunnen invullen; iedereen staat bloot aan een stortvloed van brochures, e-mails en andere schriftelijke documenten; zonder de vaardigheid om die informatie te verwerken wordt het steeds moeilijker de goede keuzes te maken en volop in de maatschappij te participeren.

Een grote groep mensen in Nederland en Vlaanderen (naar schatting twee miljoen) zijn 'laaggeletterd': zij ondervinden beperkingen in hun maatschappelijk functioneren door een te lage functionele lees- en schrijfvaardigheid. De Taalunie heeft onderzoek laten doen naar het verschijnsel (de resultaten zijn gepubliceerd in *Laaggeletterd in de Lage Landen* uit 2004) en een werkconferentie georganiseerd. Eén van de bevindingen was dat laaggeletterdheid iets is wat zich blijft reproduceren: er komen steeds weer nieuwe laaggeletterden van school af. Daarom is het belangrijk laaggeletterdheid in een zo vroeg mogelijk stadium te kunnen onderkennen. De Taalunie wil zich dan ook meer gaan richten op de functionele leesvaardigheid van jonge kinde-

ren. Extra aandacht is vooral nodig voor leerlingen die na de basisschool de overstap maken naar het (voorbereidend) beroepsonderwijs.

In 2005 is een begin gemaakt met een plan van aanpak. Om te beginnen moet het probleem in al zijn aspecten in kaart gebracht worden, samen met mogelijke oplossingen. Een werkgroep van het Platform Onderwijs Nederlands buigt zich hierover en zal in het begin van 2007 met eerste concrete producten komen.

Taalforum

Het Taalforum is een inhoudelijke 'denktank' die zich bezighoudt met onderwijsachterstand en taalachterstand, en met de rol die het onderwijs in en van het Nederlands binnen het regulier onderwijs kan spelen om achterstanden weg te werken. De leidende vraag daarbij is: hoe kan de Nederlandse taalvaardigheid van leerlingen met een onderwijsachterstand zodanig verbeterd worden dat hun kans op schoolsucces toeneemt?

Het Taalforum manifesteert zich in de eerste plaats als een virtueel netwerk. Op het Taalunieversum is een apart onderdeel voor het Taalforum ingericht: <http://www.taalforum.org>. Het zwaartepunt vormt een groot en goed doorzoekbaar bestand van vragen met antwoorden over taal- en onderwijsachterstanden. Dat bestand is in 2005 flink uitgebreid. De zogeheten 'kennisbasis' is bedoeld voor allen die op de een of andere manier betrokken zijn bij de problematiek. Het kan gaan om beleidsmakers, leerkrachten, inspecteurs, onderwijsbegeleiders, onderzoekers, materiaalontwikkelaars... Doordat zij in de kennisbasis inhoudelijke achtergrondinformatie vinden, worden zij beter in staat gesteld om gefundeerde keuzes te maken en beslissingen te nemen. Bijvoorbeeld als het gaat om het kiezen van een lesmethode of het opstellen van een onderwijsbeleidsplan voor een gemeente. Een redactie van

specialisten werkt stelselmatig aan het voeden van de kennisbank met nieuwe vragen en antwoorden. Die deskundigen hoeven het overigens niet steeds met elkaar eens te zijn: de kennisbasis heeft óók tot doel tegengestelde standpunten aan het licht te brengen, zodat de discussie op een goede manier gevoerd kan worden.

Een virtueel netwerk is niet genoeg om de kennis ook naar de praktijk te brengen. De Taalunie heeft daarom een grote Taalforumconferentie georganiseerd, waar mensen uit de onderwijspraktijk, het onderzoek en het beleid elkaar konden ontmoeten. De Nederlandse, Vlaamse en Surinaamse ministers van onderwijs, Maria van der Hoeven, Frank Vandenbroucke en Edwin Wolf, waren aanwezig op de conferentie, die op 18 april 2006 in Antwerpen plaatsvond. Er waren vier hoofdthema's, die in workshops werden uitgediept: didactiek; taalgericht vakonderwijs; taal, school en ouders; en evaluatie / toetsing.

Foto: Minco den Heyer

De Nederlandse en Vlaamse ministers Van der Hoeven en Vandenbroucke beantwoorden vragen tijdens de Taalforumconferentie. Welke rol speelt taal volgens hen als het gaat om onderwijsachterstanden? Hoe ziet hun nationale beleid op dat terrein eruit? En hoe kunnen Nederland en Vlaanderen daarbij van elkaar leren?

Maatwerk

Op initiatief van het Platform Volwassenenonderwijs NT2 is in januari 2005 het project 'Maatwerk' van start gegaan. 'Maatwerk' is gericht op het onderwijs in en van het Nederlands als tweede taal aan volwassenen in het kader van het inburgeringstraject. Het project geeft gevolg aan enkele conclusies over inburgering in het rapport *Doelbewust inburgeren*, dat in 2002 is verschenen. Hierin stellen de auteurs dat NT2-onderwijs aan volwassenen vanaf het allereerste begin maatwerk zou moeten zijn, dat wil zeggen: toegesneden op de specifieke behoeften van de inburgeraar.

Om zulk maatwerk mogelijk te maken werken de uitvoerders van het project aan een inventarisatie van doelen en de bijbehorende vaardigheden in het Nederlands. Zij gaan daarbij uit van de rollen waarin de NT2-leerders Nederlands gebruiken, bijvoorbeeld: 'werkende', 'opvoeder', 'cursist'. Een 'werkende' komt in allerlei situaties terecht waarvoor specifieke Nederlandse taalvaardigheid nodig is; solliciteren, praten over arbeidsvoorwaarden, samenwerken met collega's. Een 'opvoeder' krijgt te maken met contacten op het terrein van onderwijs en gezondheid. 'Maatwerk' speelt hierop in. Het totaalpakket van beschrijvingen levert een handzaam instrument op voor bijvoorbeeld lesgevers of samenstellers van cursussen. Zo kan het een leidraad vormen bij de intake van cursisten of bij het bepalen van de leerstof die moet worden aangeboden. Het maatwerkinstrument zal via internet beschikbaar worden gesteld. In 2006 wordt een prototype afgerond, dat kritisch getoetst zal worden door betrokkenen uit het veld.

Onderwijs Nederlands onderzocht

Op de website Taalunieversum is onder het kopje 'taalonderwijs Nederlands onderzocht' een inventarisatie te vinden van al het wetenschappelijk onderzoek dat in Nederland en Vlaanderen is ver-

richt op het gebied van het onderwijs in en van het Nederlands. Dat maakt het mogelijk via internet snel zicht te krijgen op alle beschikbare resultaten. Bovendien zijn Vlaamse onderzoeksgegevens daarvoor beter toegankelijk in Nederland en omgekeerd, wat ten goede komt aan de Nederlands-Vlaamse uitwisseling van ideeën. De verzameling voor het voortgezet/secundair onderwijs is in 2005 uitgebreid met gegevens over onderzoek dat is toegespitst op het basisonderwijs. In totaal zijn hiervoor nu ongeveer achthonderd onderzoeken tussen 1970 en 2004 ontsloten. In 2006 wordt gewerkt aan inhoudelijke beschrijvingen van elk van de onderzoeken.

Ook de Verklarende Woordenlijst Onderwijs, een lijst van onderwijstermen met uitleg, is verder uitgebreid en verbeterd.

Taalunie Onderwijsprijs en Taalunie Scriptieprijs

Met de *Onderwijsprijs* wil de Taalunie interessante initiatieven op het gebied van onderwijs in en van het Nederlands in Nederland en Vlaanderen onder de aandacht brengen. Genomineerde projecten vormen goede voorbeelden die ook andere scholen kunnen stimuleren hun onderwijs te vernieuwen.

De Taalunie Onderwijsprijs is tweejaarlijks en er is een bedrag van 8.000 euro aan verbonden. Zowel een project uit het basisonderwijs als een project uit het voortgezet/secundair onderwijs worden bekroond. De uitreiking voor de editie van 2006 zal in mei plaatsvinden in Brussel. Een overzicht van genomineerde projecten staat op de speciale site van de Taalunie Onderwijsprijs:

<http://taalunieversum.org/onderwijs/onderwijsprijs>. Daar zijn ook gefilmde reportages te vinden over projecten van eerdere edities van de Onderwijsprijs.

Met de *Scriptieprijs* wil de Taalunie studenten neerlandistiek in Nederland en Vlaanderen belonen voor het harde werk dat ze in hun masterscriptie hebben

gestoken. De prijs is ook een middel om de kwaliteit van het genoten onderwijs zichtbaar te maken en vormt dus een ondersteuning van de neerlandistiek. De prijs wordt afwisselend uitgereikt voor een scriptie over een letterkundig onderwerp en voor een scriptie op het gebied van taalkunde of taalbeheersing. In 2005 was de beurt aan een taalkundig onderwerp. De winnares was Maartje Janssen (Radboud Universiteit Nijmegen) voor haar scriptie: *Het gebruik van hun als subject. Een sociolinguïstische studie.*

Onderwijs Nederlands in Suriname

Sinds 2005 participeert Suriname, als geassocieerd lid van de Nederlandse Taalunie, actief in Taalunieactiviteiten. Projecten op het gebied van het onderwijs Nederlands hebben daarbij hoge prioriteit. In de zomer van 2005 is het Onderwijsplan Suriname van de Taalunie gereedgekomen. Bij de uitvoering van de initiatieven werkt de Taalunie nauw samen met het Surinaamse ministerie van Onderwijs. In het Onderwijsplan zijn enkele kernthema's onderscheiden. Met drie daarvan zijn werkgroepen van het Platform Onderwijs Suriname aan de slag gegaan:

- Professionalisering van leerkrachten: hoe kunnen bestaande initiatieven om docentvaardigheden te vergroten een nieuwe impuls krijgen?
- Leerdoelen en leerlijnen: het actualiseren van beschrijvingen van onderwijsdoelen voor het onderwijs in en van het Nederlands. Wat staat voorop als het gaat om taalvaardigheid, wat moeten leerlingen minimaal kennen en kunnen?
- Meertaligheid: Suriname is een multicultureel land, waar ruim twintig talen worden gesproken. Van school tot school kan de context waarin het onderwijs Nederlands wordt gegeven sterk verschillen. Het is van belang de verschillende meertalige contexten beter in kaart te brengen en didactische modellen te ontwikkelen die daarop zijn toegesneden.

De Nederlandse Taalunie ondersteunt de projecten waar nodig met aanvullende expertise uit Nederland en Vlaanderen.

5. Nederlands in de wereld

Ook buiten de grenzen van het Nederlandse taalgebied bestaat grote belangstelling voor het Nederlands. Aan ruim tweehonderdtwintig universiteiten in meer dan veertig landen is het mogelijk Nederlands te studeren als hoofd- of bijvak. De Nederlandse Taalunie stimuleert de universitaire neerlandistiek in het buitenland met subsidies aan vakgroepen en docentschappen. Daarnaast heeft de Taalunie centrale voorzieningen ingericht die verschillende vormen van ondersteuning bieden aan de buitenlandse neerlandistiek als geheel. In de zogeheten 'aangrenzende taalgebieden' – Wallonië en delen van Frankrijk en Duitsland – wordt Nederlands niet alleen universitair onderwezen, maar is het ook een vak in het basis- en voortgezet/secundair onderwijs en het niet-universitaire volwassenenonderwijs. Daarop speelt de Taalunie in met specifiek beleid.

Centrale ondersteuning Nederlands als Vreemde Taal

Toetsing en certificering

Wie Nederlands als vreemde taal leert, kan op vele plaatsen binnen en buiten het taalgebied een examen afleggen om een getuigschrift te behalen: het Certificaat Nederlands als Vreemde Taal (CNAVt). De inrichting en de inhoudelijke uitwerking van de examens gebeuren centraal. De Taalunie heeft de uitvoering toevertrouwd aan een projectgroep waarin de Universiteit Amsterdam en de Katholieke Universiteit Leuven samenwerken.

Het CNAVt heeft in 2003 een nieuw systeem van toetsing ingevoerd, dat aansluit bij het Europees Referentiekader (Common European Framework of Reference). Er worden examens afgenomen in verschillende profielen. Daardoor toetsen de examens precies die kennis die nodig is voor een specifiek doel, zoals een bepaald beroep of vervolgstudie. In

2005 hebben ruim tweeduizend kandidaten een examen voor het Certificaat in een van de vier profielen afgelegd. Het systeem van toetsing blijkt in de praktijk goed te werken en het Nederlandse certificaat hoort tot de internationale voorhoede op het gebied van vreemdetalentoetsing.

In 2005 zijn twee nieuwe profielen ontwikkeld, waarvoor de eerste proefexamens zijn afgenomen. De profielen zijn vooral relevant voor jongeren die Nederlands leren in de aangrenzende taalgebieden. Het ene profiel is toegesneden op leerlingen van ongeveer 16 jaar die in Nederland of Vlaanderen een middelbare beroepsopleiding willen volgen, het andere op instroom in het hoger onderwijs. In 2006 worden de profielen ingevoerd.

Aan het einde van 2006 is een evaluatie van het project CNAVt gepland.

Advies en bundeling van expertise

Voor inhoudelijke ondersteuning aan de universitaire neerlandistiek in het buitenland heeft de Taalunie het Steunpunt Nederlands als Vreemde Taal (SNAVt) ingesteld. Dat adviseert de buitenlandse docenten op het gebied van onder meer leermiddelen, curriculumontwikkeling en didactiek, en stimuleert de uitwisseling van expertise tussen neerlandici binnen en buiten het Nederlandse taalgebied.

Ook langs virtuele weg werkt het SNAVt aan het verzamelen en toegankelijk maken van kennis: in 2005 heeft het zijn digitale informatiecentrum binnen de website Taalunieversum verder uitgebreid. Daar zijn onder andere een digitale bibliotheek met lesmaterialen en een op verschillende criteria doorzoekbare bibliografie over het vreemdetalenonderwijs te vinden.

In opdracht van de Taalunie organiseert het *SNAVT* bovendien activiteiten voor de nascholing van buitenlandse neerlandistiekdocenten, zowel binnen het taalgebied als daarbuiten. Zo heeft het in 2005 meegewerkt aan een docentencursus in Indonesië.

Het Steunpunt Nederlands als Vreemde Taal is ondergebracht bij de Universiteit van Amsterdam, waarmee de Taalunie een contract heeft tot eind 2007. In 2006 vindt een evaluatie plaats.

Nascholing voor docenten

In 2005 hebben in het Nederlandse taalgebied drie cursussen plaatsgevonden voor docenten uit de buitenlandse neerlandistiek. Voor nog niet zo ervaren docenten met een andere moedertaal dan het Nederlands was er het Seminarium, dat de Taalunie jaarlijks organiseert. Deze tweeweekse cursus, waarin het accent ligt op de didactiek van het Nederlands als vreemde taal, speelde zich gedeeltelijk in Amsterdam en gedeeltelijk in Antwerpen af. Het programma omvatte ook activiteiten om de deelnemers te laten kennismaken met verschillende aspecten van de Nederlandse en de Vlaamse samenleving en cultuur.

Een kortere cursus voor zowel moedertaal- als niet-moedertaalsprekers van het Nederlands spitste zich toe op de laatste inzichten in de didactiek en toetsing van het Nederlands als vreemde taal, en het werken met authentiek taalmateriaal. Die cursus, in opdracht van de Taalunie georganiseerd door de Katholieke Universiteit Leuven in samenwerking met het Steunpunt Nederlands als Vreemde Taal, vond plaats in Leuven. Ten slotte was er een thematische cursus over 'interculturele competenties' in Amsterdam, georganiseerd door het *SNAVT*.

Voor 2006 staan drie vergelijkbare docentencursussen op de agenda.

Zomercursussen voor studenten

Evenals in de voorgaande jaren zijn in 2005 onder de verantwoordelijkheid van de Taalunie drie zomercursussen voor studenten georganiseerd: in Zeist, Hasselt en Gent. De cursussen bieden buitenlandse studenten neerlandistiek de gelegenheid om drie weken lang hun kennis van taal, cultuur en samenleving van Nederland en Vlaanderen te verdiepen. In totaal namen 298 studenten deel.

De cursus in Hasselt bestond in 2005 vijfendertig jaar. De cursus in Zeist – voluit de Zomercursus Nederlandse Taal en Cultuur – heeft al een geschiedenis van vijftig jaar. Op 1 augustus 2005 is het lustrum gevierd met een feestelijke bijeenkomst, waarbij cursisten, (oud-)docenten en (oud-)cursusleiders aanwezig waren. De zangeres Jenny Arean trad op met Nederlandstalig repertoire en de in Nederland wonende schrijver van Liberiaanse afkomst Vamba Sheriff las voor uit zijn werk. Hoogtepunt van het programma was een ontmoeting met de schrijver Harry Mulisch. Ter gelegenheid van het jubileum is een boek over de Zomercursus verschenen, met foto's, de geschiedenis van de cursus, cijfermateriaal en geschreven portretten van cursisten en docenten.

Het omslag van het jubileumboek over de Zomercursus Nederlandse taal en cultuur. Het boekje is in beperkte kring verspreid ter gelegenheid van het vijftigjarig bestaan van de cursus.

De Zomercursus in Zeist blijft onverminderd populair. Voor de editie van 2006 zijn er al 340 aanmeldingen van buitenlandse studenten. Het gemiddelde niveau van de deelnemers vertoont een stijgende lijn, omdat de buitenlandse vakgroepen hun beste studenten stimuleren om zich op te geven.

Naar een Expertisecentrum Nederlands als Vreemde Taal

In 2006 zal de Taalunie de eerste stappen zetten om te komen tot één Expertisecentrum Nederlands als Vreemde Taal. De bedoeling is daarin de activiteiten samen te brengen die nu verspreid zijn over verschillende projecten: het Certificaat Nederlands als Vreemde Taal; de vormen van ondersteuning waarvoor het Steunpunt Nederlands als Vreemde Taal instaat; de centrale ondersteuning voor het onderwijs Nederlands als vreemde taal in de aangrenzende taalgebieden. Ook begeleiding van onderzoekers in de neerlandistiek, zoals promovendi die met een beurs naar Nederland of Vlaanderen komen, zal tot het takenpakket behoren. In de loop van 2006 zal de Taalunie het project openbaar aanbesteden. Instellingen of combinaties van instellingen kunnen intekenen die Nederlands-Vlaams samenwerken en expertise hebben op het gebied van het Nederlands als vreemde taal.

Subsidiestelsel buitenlandse neerlandistiek

Voor de buitenlandse universitaire neerlandistiek heeft de Taalunie een systeem van subsidies en andere vormen van ondersteuning uitgewerkt, waarmee het mogelijk is goed rekening te houden met de specifieke situatie van de neerlandistiek in een bepaalde regio of land of de specifieke behoeften van een vakgroep. De buitenlandse docentschappen en vakgroepen komen in aanmerking voor een basissubsidie, bijvoorbeeld voor het op peil houden van de neerlandistiekbibliotheek. Er is een regeling voor gastdocentschappen en er zijn mogelijkheden voor promovendi om met een beurs onderzoek te doen in Nederland of Vlaanderen. En docenten van grotere vakgroepen

met een regionale uitstraling kunnen projectsubsidies aanvragen voor onderzoek of andere activiteiten waarmee het universitaire onderwijs Nederlands op een hoger plan wordt gebracht of de bekendheid met het Nederlands en de talige cultuur van Nederland en Vlaanderen in het buitenland wordt vergroot.

Tot 2003 bestonden er naast het algemene beleid voor de buitenlandse neerlandistiek bijzondere intensiveringsprogramma's voor bepaalde landen en regio's: Midden- en Oost-Europa, de Verenigde Staten, Indonesië, Zuid-Afrika. De ondersteuning voor de neerlandistiek in die gebieden is inmiddels geïntegreerd in het algemene subsidiesysteem. Wel onderhoudt de Taalunie nog een bijzondere band met het onderwijs Nederlands en de neerlandistiek in Indonesië en Zuid-Afrika.

Indonesië: Erasmus Taalcentrum

Het Erasmus Taalcentrum (ETC) in Jakarta is te beschouwen als een dependance van de Taalunie in Indonesië. Zo zijn twee medewerkers van het ETC in vaste dienst bij de Taalunie. De Taalunie streeft ernaar de status van het ETC als internationale organisatie te formaliseren. De Nederlandse Taalunieminister, mevrouw Van der Hoeven, heeft de kwestie ter sprake gebracht tijdens een werkbezoek aan Indonesië in het begin van 2006. Later in 2006 zullen vervolgesprekken met de Indonesische overheid worden gevoerd.

Het ETC vervult een belangrijke rol in de uitvoering van het Taaluniebeleid in Indonesië. Het organiseert cursussen ten behoeve van de universitaire neerlandistiek in Indonesië en heeft daarnaast een programma van taalcursussen voor andere doelgroepen. In 2005 namen daaraan ruim 1.400 mensen deel. Dat aantal is wel kleiner dan in voorgaande jaren. De oorzaken moeten gezocht worden in veranderingen in het Indonesische stelsel van hoger onderwijs en de financiering daarvan, en een sterkere oriëntatie op landen als Japan, Australië en de Verenigde Staten.

De ETC-medewerkers zoeken naar manieren om de cursussen meer onder de aandacht te brengen en nieuwe doelgroepen aan te boren.

In december 2006 zal het ETC zijn vijftienvijftigjarig bestaan vieren.

Verbreiding samenwerking met Zuid-Afrika

De Taalunie ondersteunt de neerlandistiek in Zuid-Afrika met de instrumenten die binnen het algemene subsidiesysteem voor de buitenlandse neerlandistiek bestaan. Daarnaast is de Taalunie vanaf 2003 gaan onderzoeken hoe ze met Zuid-Afrika kan samenwerken in projecten die gericht zijn op het omgaan met meertaligheid. Met elf officiële talen is Zuid-Afrika een bij uitstek meertalig land. In Nederland en Vlaanderen is veel expertise beschikbaar op het terrein van meertaligheid. Via de neerlandistiek en afrikanistiek kan die expertise haar weg vinden in Zuid-Afrika. De linguïstische verwantschap tussen het Nederlands en het Afrikaans biedt daarbij praktische voordelen.

Vooraf voor taal- en spraaktechnologie en toepassingen daarvan om de omgang met meertaligheid te vergemakkelijken, bestaat grote belangstelling. Ook de ervaring van Nederland en Vlaanderen met toetsing en certificering in het talenonderwijs zal in samenwerkingsprojecten worden ingebracht. In 2006 zullen concrete projecten op deze terreinen worden uitgewerkt. Dat moet gebeuren in nauwe samenspraak met de overheid in Zuid-Afrika en deskundigen ter plaatse. Daarvoor zijn er contacten geweest op regeringsniveau. In 2006 zal de Taalunie verdere afspraken voor samenwerking maken met het veld en met de Zuid-Afrikaanse overheid.

Nederlands in de aangrenzende taalgebieden

De Taalunie houdt zich actief bezig met het onderwijs Nederlands in aangrenzende taalgebieden.

Het gaat om de Franstalige Gemeenschap in België, Noord-Frankrijk (de departementen Nord en Pas-de-Calais) en de Duitse deelstaten Noord-Rijnland-Westfalen en Nedersaksen. In deze regio's wordt het Nederlands als vak gegeven op scholen voor basis- en voortgezet/secundair onderwijs en leren veel mensen Nederlands in de volwasseneneducatie. De belangstelling voor het Nederlands is er groot vanwege de directe contacten met het Nederlandse taalgebied. Er is een druk economisch verkeer over en weer en veel bedrijven in de grensgebieden communiceren in het Nederlands. Dus kennis van het Nederlands vergroot ook de beroepsperspectieven.

Het beleid van de Taalunie voor de aangrenzende taalgebieden krijgt op twee manieren gestalte. Er is een centrale voorziening, die ondersteuning biedt aan docenten Nederlands in zowel het Franstalige als het Duitstalige gebied. En er is decentraal beleid, dat wordt uitgewerkt in samenwerkingsverbanden met de overheden van elk van de betrokken regio's apart.

Centrale voorziening

In 2005 heeft de Taalunie het *Centrum Nederlands in de Aangrenzende Taalgebieden* opgericht, in eerste instantie als pilootproject en met een voorlopige huisvesting in Heerlen. Docenten Nederlands in het basis- en voortgezet/secundair onderwijs en in de volwasseneneducatie in alle vier de aangrenzende gebieden kunnen er terecht voor informatie, documentatie, advies en deskundigheidsbevordering. De Taalunie stelt jaarplannen voor het Centrum op in samenspraak met een adviesgroep, waarin vertegenwoordigers van docentenverenigingen uit de regio's en deskundigen uit het taalgebied zitting hebben.

In de loop van 2006 wordt een beslissing genomen over de wijze waarop het centrum wordt voortgezet. Een serieuze optie is integratie binnen het beoogde Expertisecentrum Nederlands als Vreemde Taal, dat de Taalunie in 2006 aanbesteedt.

In november 2005 is in Alden Biesen een tweedaagse werkconferentie gehouden, die was georganiseerd door het Centrum. Het thema was: tweetalig onderwijs in een meertalige omgeving. Aan de conferentie namen leerkrachten uit de aangrenzende gebieden gezamenlijk deel, naast deskundigen uit het onderwijsveld in Nederland en Vlaanderen en vertegenwoordigers van overheden. Aan de hand van goede praktijkvoorbeelden wisselden zij ervaringen uit. Op meerdere scholen in Franstalig België, Noord-Frankrijk en de twee Duitse deelstaten wordt al in tweetalige werkvormen lesgegeven (Nederlands naast Frans respectievelijk Duits), met heel bemoedigende resultaten. Een werkgroep schrijft in 2006 een handleiding voor tweetalig onderwijs, waaraan aan het eind van het jaar een vervolgbijeenkomst zal worden gewijd.

Ook op het gebied van nascholing voor leerkrachten was het Centrum actief. In mei 2005 was er in Rolduc te Kerkrade een meerdaagse cursus voor docenten uit het basis- en voortgezet/secundair onderwijs in de vier gebieden. Centraal stond het gebruik van authentiek luistermateriaal in de klas.

Het Centrum heeft verder meegewerkt aan de ontwikkeling van de twee nieuwe profielen voor het Certificaat Nederlands als Vreemde Taal. Vooral docenten in de Duitse grensregio's hadden hierop aangedrongen. In mei 2006 zullen de eerste examens worden afgenomen.

Samenwerkingsverbanden met de regio's

De Taalunie wil ervan verzekerd zijn dat haar ondersteuning van het onderwijs in de aangrenzende gebieden goed aansluit bij het onderwijsbeleid ter plaatse. Daarom neemt ze beslissingen over ondersteuningsmaatregelen steeds samen met lokale overheden of overheidsdiensten, waarmee ze samenwerkingsverbanden aangaat. Zulke samenwerkingsverbanden bestaan er al met Noord-Frankrijk en de Duitse gebieden. Het streven is om

in 2006 ook tot een vergelijkbare samenwerkingsovereenkomst met de bevoegde overheidsinstanties van de Franstalige Gemeenschap in België te komen.

Voor veel projecten die de samenwerkingsverbanden uitvoeren, wordt een beroep gedaan op deskundigheid van het Centrum Nederlands. Dat geldt bijvoorbeeld voor zogeheten taalportfolio's voor leerlingen en docenten. Het betreft hier een ontwikkeling die zowel in Frankrijk als in de Duitse gebieden gestimuleerd wordt. De taalportfolio's maken zelftoetsing door gebruikers mogelijk. Ook kunnen de informele ervaringen die leerlingen of docenten opdoen met talenleren erin worden opgenomen. Deze werkwijze sluit aan bij het Common European Framework of Reference.

Een voorbeeld van een tweetalige activiteit die met steun van de Taalunie mogelijk werd, is een project rond jeugdliteratuur in de klas in Nedersaksen. Leerlingen uit het voortgezet/secundair onderwijs konden kennismaken met Nederlandstalige jeugdboekenauteurs en namen deel aan workshops creatief schrijven in het Nederlands.

In Rijsel in Noord-Frankrijk is in mei 2005 een Dag van het Nederlands gehouden op initiatief van de Nederlandse ambassade. De Taalunie heeft hieraan bijgedragen. Ook voor 2006 staat zo iets op de kalender. Speciaal voor het onderwijs Nederlands in Frankrijk is een cd-rom uitgebracht met voorbeelden om op een succesvolle manier 'tandems' tussen scholen op te zetten: een Franse school vormt een koppel met een school in Nederland of Vlaanderen, zodat de leerlingen meer te weten komen van elkaars taal en cultuur.

6. Literatuur en lezen

Om een doelgericht beleid te kunnen voeren op het terrein van de Nederlandstalige literatuur en het lezen wil de Taalunie meer inzicht krijgen in de functies van lezen. Waarom lezen mensen, wat levert het hun op? En wat zijn de effecten van het lezen van literatuur? Ook is het belangrijk meer te weten te komen over de positie van het lezen van boeken ten opzichte van het gebruik van andere media. Is er sprake van verdringing door nieuwe media? En zo ja, voor welke functies? De Taalunie stimuleert de inhoudelijke reflectie op dit soort vragen. Daarnaast wil de Taalunie ertoe bijdragen dat informatie over lezen en literatuur beter ontsloten wordt. Taalgebruikers moeten kunnen beschikken over een rijk, gezamenlijk Nederlands-Vlaams aanbod, dat vanuit beide delen van het taalgebied gemakkelijk toegankelijk is. De Taalunie laat daarom onderzoeken hoe taalgebruikers aan hun informatie over literatuur komen. Uiteraard wordt Suriname daar ook bij betrokken. Ten slotte bevordert de Taalunie de gezamenlijke Nederlands-Vlaams-Surinaamse leescultuur, onder meer door het toekennen van literaire prijzen.

Functies van lezen

In opdracht van de Taalunie is een onderzoek uitgevoerd naar de functies van lezen, dat in 2005 is afgerond. *De cultuur van het lezen* brengt nauwkeurige standpunten en visies in kaart die er in het letterenveld te vinden zijn over plaats en functies van lezen in de samenleving. Het maakt duidelijk wat de gedeelde inzichten zijn en over welke onderwerpen de meningen van deskundigen uiteenlopen. Daarbij wordt het verschijnsel leescultuur uit diverse gezichtspunten benaderd: de literatuur komt aan bod maar ook de jeugdcultuur en de veranderingen in het mediagebruik. De tekst biedt een goed kader voor verder debat. In juni 2005 heeft de Taalunie een eerste rondetafelbijeenkomst georganiseerd, waarop thema's uit de kadertekst centraal stonden. Ruim

dertig deskundigen op het gebied van lezen en media namen deel. Veel belangstellenden hebben de tekst inmiddels opgevraagd.

In 2006 wordt de tekst uitgebreid met een hoofdstuk met feitelijke onderzoeksgegevens – cijfers op basis van empirisch onderzoek – over lezen en met een concluderend hoofdstuk waarin aanbevelingen voor beleid worden gedaan. De eindversie zal in de loop van 2006 gepubliceerd worden. De Taalunie zal *De cultuur van het lezen* verspreiden onder alle betrokkenen in het veld: velddeskundigen, beleidsmakers, uitgevers, leerkrachten en onderzoekers aan universiteiten. Al die doelgroepen worden gestimuleerd zich in het debat te mengen. Onder leraren Nederlands en studenten aan lerarenopleidingen in Nederland en Vlaanderen wordt een gericht onderzoek uitgevoerd. Hun is gevraagd op verschillende thema's uit het referentiekader te reageren, vooral vanuit het perspectief van literatuuronderwijs. Door deze doelgroep actief te betrekken bij het debat over de plaats van lezen in de informatiesamenleving wil de Taalunie bereiken dat de inzichten ook zullen doorwerken in de onderwijspraktijk. De grote conferentie Het Schoolvak Nederlands, die in 2006 voor de twintigste maal gehouden wordt, biedt een goede gelegenheid om het onderwerp aan de orde te stellen: op de conferentie zal expliciet aandacht aan de functies van lezen worden besteed.

Op basis van de inzichten in de kadertekst en conclusies uit het publieke debat zal de Taalunie de contouren tekenen van het beleid voor literatuur en lezen in haar volgende meerjarenbeleidsperiode. Dat gebeurt in nauwe samenspraak met de Nederlandse en Vlaamse departementen van cultuur en organisaties in het veld.

Informatie over literatuur en lezen

Onderzoek naar aanbod en gebruik van informatie

Hoe staat het met het aanbod van informatie over literatuur en lezen en hoe wordt daarvan gebruikgemaakt? De Taalunie vindt het belangrijk over betrouwbare gegevens te beschikken als grondslag voor beleid. Daarom heeft ze in 2005 een onderzoek laten uitvoeren onder verschillende groepen taalgebruikers in Nederland en Vlaanderen, zowel doorsnee lezers als mensen die beroepshalve met literatuur te maken hebben en zowel informatiezoekers als informatieaanbieders. Het onderzoek moet onder meer aan het licht brengen welke lacunes er zijn in het informatieaanbod. De uitvoerders, onderzoekers van de Erasmus Universiteit in Rotterdam en de Universiteit Antwerpen, hebben enquêtes en diepte-interviews afgenomen. De uitkomsten zijn verzameld in een rapport, dat begin 2006 is aangeboden.

In 2006 wordt het onderzoek uitgebreid naar Suriname, waar enquêtes met dezelfde vragen zullen worden afgenomen onder vergelijkbare groepen lezers. Aan de hand van de resultaten van het onderzoek zal de Taalunie concrete projecten uitwerken om informatie beter te ontsluiten en lacunes in het aanbod op te vullen.

Uitgaan van de vraag van de gebruiker: De Boekenzoeker

Met verschillende projecten werkt de Taalunie al aan een betere toegankelijkheid van informatie over literatuur. Daarbij gaat ze uit van vragen en behoeften van specifieke doelgroepen.

Voor scholieren heeft de Taalunie samen met de Stichtingen Lezen in Nederland en Vlaanderen een leesadviesite opgezet, De Boekenzoeker. De website – <http://www.boekenzoeker.org> – presenteert selecties uit een groot bestand van boekbeschrijvingen aan de hand van voorkeuren en interesses die de bezoekers zelf opgeven. Er is een boekenzoeker voor leerlingen van de basisschool in de leeftijd tus-

sen 10 en 12 jaar, en een voor leerlingen van het secundair/voortgezet onderwijs (in het bijzonder het beroepsonderwijs) tussen 15 en 18 jaar. Van het project voor de basisschoolleerlingen is in 2005 de proeffase afgesloten, waarin het instrument op twintig Nederlandse en Vlaamse scholen werd getest. De ervaringen waren zo positief dat besloten is de site algemeen toegankelijk te maken. De site voor de leerlingen tussen 15 en 18 jaar was al langer online. Die trekt tegen de negenduizend bezoekers per maand.

Evaluaties laten zien dat de boekenzoekers een duidelijk leesbevorderend effect hebben: de leerlingen gaan inderdaad boeken lezen die de site hun voorstelt. Een ander positief gevolg is dat er een breder scala aan titels gelezen wordt. Het zijn niet meer alleen de bestsellers die de aandacht trekken. Ook komen titels uit Vlaanderen beter in beeld bij Nederlandse lezers en omgekeerd.

In 2006 wordt de onderliggende database met boekbeschrijvingen verder aangevuld. Bovendien wordt gewerkt aan een boekenzoeker voor de tussenliggende leeftijdsgroep: de leerlingen van 12 tot 14 jaar. Ook zullen acties worden opgezet om meer bezoekers ertoe te bewegen zich aan te melden op de website en persoonlijke gegevens in te vullen over bijvoorbeeld hobby's en favoriete televisieprogramma's. Aan de hand van zulke gegevens kunnen de adviezen nog meer op de individuele leerling worden toegesneden.

Literaire teksten elektronisch beschikbaar stellen: de digitale bibliotheek

Via de website dbnl.org is een grote verzameling Nederlandstalige literatuur en beschouwende teksten over literatuur online beschikbaar. Deze digitale bibliotheek (DBNL: Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren) wordt voortdurend uitgebreid met nieuwe teksten, de meeste uit het publieke domein. Voor dat omvangrijke digitaliseringsproject ondersteunt de Taalunie de Stichting DBNL.

De website had in 2005 gemiddeld veertienduizend bezoekers per dag. Met Surinaamse partners overlegt de Stichting DBNL over de uitbreiding van de digitale bibliotheek met Surinaamse literatuur. Een plan daarvoor wordt in het najaar van 2006 afgerond.

Naar een digitale letterencentrale?

De kans lijkt groot dat al in de nabije toekomst bronnen die niet elektronisch vindbaar en doorzoekbaar zijn, in het geheel niet meer geraadpleegd zullen worden. Om te voorkomen dat delen van het literaire erfgoed zo uit zicht verdwijnen is een grote inspanning nodig. De Taalunie verkent de mogelijkheden van een centrale voorziening voor de digitale letteren. Weliswaar is er al een groot aanbod van digitaal materiaal en van informatie, maar dat is erg versnipperd. Veel aandacht zal dus moeten uitgaan naar de vraag hoe het beschikbare aanbod beter gebundeld kan worden.

In 2006 is de Taalunie begonnen eerste ideeën daarover te toetsen in verkennende besprekingen met verschillende actoren in het letterenveld.

Literair vertalen

Voor de boeken van Nederlandstalige schrijvers bestaat een steeds grotere belangstelling in het buitenland. De literatuur uit het Nederlandse taalgebied wordt in het buitenland voornamelijk in vertaling gelezen. Omgekeerd bestaat een groot deel van de literatuur in het Nederlands uit vertaalde boeken van buitenlandse schrijvers. Literair vertalers zijn dan ook een belangrijke factor voor de Nederlandstalige letteren en in het literaire verkeer. De Taalunie bevordert de kwaliteit van literaire vertalingen door opleiding en deskundigheidsbevordering voor literair vertalers mogelijk te maken. De uitvoering van projecten voor vertalers heeft ze toevertrouwd aan het Steunpunt Literair Vertalen, een samenwerkingsverband van de Universiteit Utrecht en de Lessius Hogeschool in Antwerpen.

Het Steunpunt Literair Vertalen (SLV) organiseert cursussen, workshops en studiedagen voor vertalers uit het Nederlands in andere talen en voor vertalers die literatuur in het Nederlands vertalen. Daarnaast heeft het SLV een informatiefunctie en stimuleert het de uitwisseling van ervaringen en expertise tussen vertalers en vertaaldeskundigen, vooral op het gebied van de vertaaldidactiek.

In het begin van 2006 heeft het SLV een bijeenkomst gehouden waaraan vertalers, uitgevers en vertegenwoordigers van de Taalunie, de literaire Fondsen en de departementen van cultuur in Nederland en Vlaanderen deelnamen. Het doel was te evalueren wat het SLV in de vier jaar van zijn bestaan bereikt heeft en plannen voor de toekomst te maken. Iedereen was het erover eens dat de activiteiten van het SLV in een duidelijke behoefte voorzien. Belangrijk is de aansluiting van de opleidingsactiviteiten bij het beleid van de literaire Fondsen. Die zijn verantwoordelijk voor vertaalsubsidies aan vertalers in het Nederlands en voor de promotie van de Nederlandstalige literatuur in het buitenland, en zijn dus als eersten op de hoogte van trends en behoeften. Ook zouden uitgevers het SLV beter moeten weten te vinden, zodat de vertalers die het SLV opleidt meer kans krijgen om hun kunnen in de praktijk te brengen.

Aan het onderzoek naar aanbod en gebruik van informatie in het letterenveld, dat is uitgevoerd door de Erasmus Universiteit in Rotterdam en de Universiteit Antwerpen, was een deelonderzoek verbonden dat specifiek op vertalers was gericht. Onder Nederlandse en Vlaamse vertalers is een enquête afgenomen met vragen over hun vooropleiding, loopbaan en toekomstverwachtingen. Het doel was te weten te komen waarom er weinig nieuwe literair vertalers bij komen en veel beginnende vertalers na een of twee boeken een ander beroep kiezen. Ook uitgevers zijn ondervraagd, onder meer over de wijze waarop zij hun vertalers rekruteren. Het SLV

zal de uitkomsten van het onderzoek gebruiken om het cursusaanbod nog beter af te stemmen op de behoeften.

Literatuurgeschiedenis

In 2005 zijn twee delen van de *Geschiedenis van de Nederlandse literatuur* afgerond. Het gaat om het eerste en het laatste deel van het werk. *Stemmen op schrift*, geschreven door Frits van Oostrom, behandelt de middeleeuwen tot 1300. In *Altijd weer vogels die nesten beginnen* neemt Hugo Brems de periode 1945-2005 voor zijn rekening.

De Taalunie nam in 1997 het initiatief voor de nieuwe literatuurgeschiedenis. Wanneer het project voltooid is, volgens planning in 2010, zal het werk acht delen tellen. Er werken negen auteurs aan mee, allen autoriteiten op het gebied van de periode die zij beschrijven. Zij worden bijgestaan door deelredacties voor elk van de vijf onderscheiden periodes. De hoofdredacteurs zijn Arie Gelderblom (Universiteit Utrecht) en Anne Marie Musschoot (Universiteit Gent). De nieuwe literatuurgeschiedenis is zowel bedoeld voor neerlandici als voor een breder publiek.

Foto: Chris van Houts

H.K.H. Prinses Máxima der Nederlanden (voorged) en H.K.H. Prinses Mathilde van België nemen de twee eerst verschenen delen van de *Geschiedenis van de Nederlandse Literatuur* in ontvangst uit handen van de auteurs, respectievelijk Hugo Brems en Frits van Oostrom.

Op 23 februari 2006 hebben Prinses Máxima en Prinses Mathilde eerste exemplaren van de twee delen in ontvangst genomen tijdens een feestelijke bijeenkomst in de Grote Kerk in Breda. Namens de Taalunie was de Vlaamse minister van cultuur Bert Anciaux aanwezig.

Een gezamenlijke leescultuur

De Taalunie wil een gezamenlijke leescultuur voor Nederlandse, Vlaamse en Surinaamse lezers bevorderen. Met veel van haar projecten op letterengebied draagt ze ertoe bij dat taalgebruikers in het hele taalgebied de Nederlandstalige literatuur als gemeenschappelijk cultuurbezit beschouwen. Door het toekennen van literaire prijzen onderstreept ze die gezamenlijkheid. De belangrijkste onderscheiding, de Prijs der Nederlandse Letteren, wordt in 2007 weer uitgereikt. De voorbereidingen voor de toekenning gaan in 2006 van start.

Toneelschrijfprijs

De Taalunie Toneelschrijfprijs wordt elk jaar uitgereikt aan een schrijver van een oorspronkelijk Nederlandstalig toneelstuk. Het stuk moet in het voorafgaande seizoen voor het eerst opgevoerd zijn. Met de Toneelschrijfprijs wil de Taalunie stimuleren dat Nederlandstalig toneel zich blijft ontwikkelen als een zelfstandig literair genre. Aan de prijs is een geldbedrag van 10.000 euro verbonden. In 2005 won het trio Anna Enquist, Antoine Uitdehaag en Anne Vegter. Zij kregen de prijs voor het stuk *Struisvogels op de Coolsingel*, dat zij samen hebben geschreven in opdracht van Bonheur Theaterbedrijf Rotterdam. Het stuk is een montage van verhalen van mensen die het bombardement op Rotterdam op 14 mei 1940 hebben meegemaakt. De Taalunie organiseerde de Toneelschrijfprijs samen met het Theater Instituut Nederland, het Vlaams Fonds voor de Letteren en het Vlaams Theaterfestival. De uitreiking vond plaats in Brussel tijdens het Theaterfestival.

Inktaap

De Inktaap is een leesbevorderingsproject voor leerlingen uit de hoogste klassen van het voortgezet/secundair onderwijs in Nederland en Vlaanderen. Het draait om een literatuurprijs, de Inktaap, die de leerlingen toekennen. Zij lezen de drie boeken die in het voorafgaande jaar bekroond zijn met een van de grote literaire prijzen uit Nederland en Vlaanderen: de Libris Literatuurprijs, de AKO Literatuurprijs en de Gouden Uil. Uit die winnende boeken kiezen zij hun eigen winnaar. Alle deelnemende scholen stellen schooljury's samen en per school wordt een slotdebat georganiseerd. Ook via internet discussiëren de leerlingen over hun favoriete boek.

De winnaar van de editie 2005-2006 van de prijs was Willem Jan Otten met zijn boek *Specht en zoon*. Meer dan honderdtwintig scholen deden mee met de jurering, de helft uit Nederland en de helft uit Vlaanderen. Voor het eerst waren ook twee scholen in Suriname bij het project betrokken.

De uitreiking van de Inktaap vond plaats op 17 maart 2006 in de Singel in Antwerpen. Daar hadden zich zo'n duizend leerlingen verzameld voor de beslissende ronde in de jurering. Zij konden hun mening over de boeken toetsen aan die van een professionele jury en kennismaken met de drie genomineerde auteurs.

Rondetafel over 'grensverkeer' van boeken

Over de vraag of er in Nederland en Vlaanderen nu al dan niet een gezamenlijke leescultuur is, bestaan uiteenlopende opvattingen. Passeren boeken eigenlijk wel de grens? Waarderen Nederlanders en Vlamingen dezelfde boeken? En zo niet, hoe is dat dan te verklaren?

De Taalunie organiseert in juni 2006 een rondetafelbijeenkomst over deze vragen. Genodigden zijn recensenten en mensen uit het boekenvak en de bibliotheekwereld. Het doel van de bijeenkomst is

feiten en meningen over het grensverkeer van boeken tussen Nederland en Vlaanderen te inventariseren en, waar nodig, naar aanzetten voor oplossingen te zoeken.

Bijlage 1:

Begroting 2006 versus herziene begroting 2005

Bedragen in €

	2005	2006
Inkomsten reguliere begroting		
Financiële bijdragen verdragsluitende partijen	8.764.000	8.684.000
Royalty's	22.000	26.000
Overige inkomsten	2.869.889	2.953.757
Totaal inkomsten reguliere begroting	11.655.889	11.663.757

Uitgaven reguliere begroting

Apparaatskosten	1.047.389	1.030.821
Communicatie	414.000	423.507
Interne en externe vertegenwoordiging	258.000	251.832
Werkvelden:		
Taal	5.015.500	4.974.587
Onderwijs Nederlands binnen het taalgebied	288.250	357.058
Onderwijs Nederlands buiten het taalgebied	1.211.500	1.393.979
- bijzondere geografische samenwerkingsverbanden	836.500	825.140
- centrale ondersteuning universitaire neerlandistiek	967.750	891.936
- niet-universitair onderwijs Nederlands in de grensgebieden	628.500	540.353
Literatuur, boeken en lezen	988.500	974.544
	9.936.500	9.957.597
Totaal uitgaven reguliere begroting	11.655.889	1.663.757

Bijlage 2:

Besluiten van het Comité van Ministers in 2005

Besluitenlijst 62e vergadering van het Comité van Ministers, 25 april 2005

1. Besluit van het Comité van Ministers over conceptactieplan 2006 en conceptbegroting 2006

Het Comité van Ministers stelt de conceptbegroting 2006 van de Nederlandse Taalunie vast en keurt het conceptactieplan 2006 goed. De conceptbegroting is opgebouwd uit € 8.684.000 bijdragen en € 615.809 overige inkomsten. Van de bijdragen wordt € 5.611.000 ter beschikking gesteld door het Nederlandse Ministerie van OCW en € 3.073.000 door het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap. Beide ministeries reserveren dit bedrag voor het werkjaar 2006 alvast op hun begroting. Daarnaast stelt het Ministerie van Onderwijs en Volksontwikkeling van de Republiek Suriname capaciteit beschikbaar voor het realiseren van activiteiten in het kader van de Nederlandse Taalunie, die zijn gericht op Suriname. Het conceptactieplan en de conceptbegroting 2006 van de Nederlandse Taalunie worden voor commentaar voorgelegd aan de Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren en de Interparlementaire Commissie.

2. Besluit van het Comité van Ministers over Suriname (1)

Het Comité van Ministers stemt ermee in de Republiek Suriname te betrekken bij de voorgestelde activiteiten en projecten beschreven in het document 'Voorstel voor betrekking van de Republiek Suriname bij reguliere activiteiten van de Taalunie 2005-2006-2007'. Het Comité van Ministers draagt het Algemeen Secretariaat op hiervoor de noodzakelijke voorbereidingen te treffen.

3. Besluit van het Comité van Ministers over Suriname (2)

Het Comité van Ministers besluit de besluiten aangaande de spelling van het Nederlands, genomen op 25 april 2005, van toepassing te verklaren op de Republiek Suriname.

Het Comité van Ministers verzoekt de Republiek Suriname de vaststelling van de spelling door de Taalunie in haar interne rechtsorde op te nemen.

4. Besluit van het Comité van Ministers over Suriname (3)

Het Comité van Ministers vraagt de Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren, inclusief de daaronder ressorterende werkgroep van Surinaamse deskundigen, in een continu proces te adviseren over projecten die van toepassing verklaard moeten worden op de Republiek Suriname.

5. Besluit van het Comité van Ministers over communicatie

Het Comité van Ministers stemt in met het Communicatieplan 2005-2007 van de Nederlandse Taalunie. Dit plan is tot stand gekomen na de constatering van de evaluatiecommissie van de Nederlandse Taalunie in 2004 dat de Taalunie en de inhoud van haar beleid te weinig bekend zijn bij het publiek. Het nieuwe communicatiebeleid, waarin de taalgebruiker centraal staat, besteedt expliciet aandacht aan communicatie met een algemeen publiek, met specifieke groepen taalgebruikers en met de doelgroepen van afzonderlijke Taalunieprojecten.

6. Besluit van het Comité van Ministers over het vijfde voortgangsrapport van de Werkgroep Spelling van de Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren

Het Comité van Ministers heeft kennisgenomen van de vijfde lijst met aanvullingen, aanpassingen en correcties aan de Woordenlijst Nederlandse taal 1995 ter voorbereiding van de tweede editie door de Werkgroep Spelling van de Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren en zal de Werkgroep meedelen aan welke voorstellen het instemming verleent.

7. Besluit van het Comité van Ministers betreffende de vaststelling van de herziening van de Woordenlijst Nederlandse taal¹ (Woordenlijstbesluit)

Het Comité van Ministers van de Nederlandse Taalunie,

- gelet op de vigerende besluiten van de Nederlandse Taalunie ten aanzien van de officiële spelling van de Nederlandse taal, i.e. (a) het Besluit inzake de spelling van de Nederlandse taal ('Spellingbesluit') d.d. 21 maart 1994 en (b) het Besluit ten aanzien van de uitgangspunten voor de samenstelling van de spellinglijst en van de nadere herformulering van de voorschriften, voortvloeiend uit het spellingbesluit van 21 maart 1994, d.d. 24 oktober 1994 en (c) het Besluit inzake de tekst van het 'Woord Vooraf' bij de Woordenlijst, d.d. 25 september 1995;
- gelet op de uitvoering die is gegeven aan artikel 2 van het Spellingbesluit van 21 maart 1994 door het verschijnen in december 1995 van de Woordenlijst Nederlandse taal onder auspiciën van de Nederlandse Taalunie;
- gelet op artikel 12 van het Spellingbesluit van 21 maart 1994 waarin is bepaald dat na de totstandkoming van de eerste editie van de nieuwe, officiële Woordenlijst deze lijst actueel zal worden gehouden door om de tien jaar zonder wijziging van de spellingregels een aangepaste editie te laten verschijnen;
- gelet op het besluit van het Comité van Ministers van 8 oktober 2001 waarbij het Comité van Ministers de strekking en het bereik van de herzieningsopdracht nader heeft bepaald;
- gelet op het besluit van het Comité van Ministers van 15 april 2002, waarin de taken van de Taaladviescommissie betreffende spelling zijn overgedragen aan de Werkgroep Spelling van de Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren van de Nederlandse Taalunie;
- rekening houdend met de tussentijdse rapportages van de Werkgroep Spelling en de validering van de voorstellen in de rapportages krachtens de tussentijdse besluiten van het Comité van Ministers d.d. augustus 2003 (schriftelijke besluitvorming), 13 oktober 2003, 26 april 2004, 11 oktober 2004 en 25 april 2005,

besluit:

Artikel 1:

Het Comité van Ministers neemt kennis van de eindrapportage van de Werkgroep Spelling, bevestigt dat de Werkgroep zich met zorg heeft gehouden aan de verstrekte opdracht en dankt de Werkgroep voor zijn inzet en deskundigheid.

Artikel 2:

Het Comité van Ministers bekrachtigt de herzieningsvoorstellen zoals die door de Werkgroep Spelling aan het Comité van Ministers zijn voorgelegd en zoals die middels de tussentijdse besluiten van augustus 2003 (schriftelijke besluitvorming), 13 oktober 2003, 26 april 2004, 11 oktober 2004 en 25 april 2005 zijn gevalideerd. Het Comité van Ministers bekrachtigt hierbij definitief de genoemde valideringsbesluiten.

Artikel 3:

Het Comité van Ministers heeft kennisgenomen van de nieuwe tekst van de Leidraad van de Woordenlijst (Bijlage 2 bij agendapunt 2.6.2 van de 62e vergadering van het Comité van Ministers op 25 april 2005²) en bevestigt dat de tekst beantwoordt aan de gestelde eisen en verwachtingen zoals geformuleerd door de Werkgroep Spelling in zijn advies van 10 februari 2004, waarmee het Comité van Ministers zich akkoord heeft verklaard krachtens zijn besluit van 26 april 2004. Het Comité van Ministers bedankt de heer Ludo Permentier voor de deskundigheid waarmee hij zijn opdracht heeft uitgevoerd en bevestigt dat deze tekst als nieuwe Leidraad zal worden opgenomen in de herziene Woordenlijst Nederlandse taal, die gepubliceerd zal worden onder auspiciën en met het gezag van de Nederlandse Taalunie.

Artikel 4:

Het Comité van Ministers heeft kennisgenomen van de criteria en principes die zullen gelden bij de samenstelling van de Woordenlijst en de informatie die per trefwoord zal worden opgenomen (Bijlage 1 bij agendapunt 2.6.2 van de 62e vergadering van het Comité van Ministers op 25 april 2005²) en gaat akkoord met de uitwerking van de woordenlijst volgens deze criteria en principes.

Artikel 5:

Het Comité van Ministers heeft kennis genomen van de lijst met woorden waarvan de spelling niet automatisch voortvloeit uit de regels van de Leidraad (Bijlage 4 bij agendapunt 2.6.2 van de 62e vergadering van het Comité van Ministers op 25 april 2005²) en bekrachtigt deze lijst als herziening van de lijst die als bijlage 2 was gevoegd bij het Koninklijk Besluit van 19 juni 1996, verschenen in het Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden, jaargang 1996 (394) aan Nederlandse zijde en bij het Besluit van de Vlaamse Regering van 30 mei 1996 verschenen in het Belgisch Staatsblad van 21 juni 1996 aan Vlaamse zijde.

Artikel 6:

Het Comité van Ministers stemt in met de publicatie, vanaf maar niet vroeger dan 15 oktober 2005, van de volgens bovengenoemde besluiten uitgewerkte herziene Woordenlijst Nederlandse taal onder auspiciën en met het gezag van de Nederlandse Taalunie.

¹ In dit besluit wordt naar de publicatie Woordenlijst Nederlandse taal verwezen met de ingekorte titel 'Woordenlijst'. Onder Woordenlijst (met hoofdletter) wordt in principe de hele publicatie bedoeld, bestaande uit een Woord Vooraf, een Leidraad, een beschrijvende tekst over de Inrichting van de Woordenlijst en een alfabetisch geordende lijst van trefwoorden behorende tot het hedendaagse Nederlands. Naar die alfabetische trefwoordenlijst wordt verwezen als 'woordenlijst' (met kleine letter).

² In verband met het bepaalde in artikel 6, kunnen deze bijlagen niet voor 15 oktober 2005 openbaar gemaakt worden.

8. Besluit van het Comité van Ministers betreffende wijziging van de spellingbesluiten van het Comité van Ministers van de Nederlandse Taalunie (Aanvullend Spellingbesluit)

Het Comité van Ministers van de Nederlandse Taalunie,

- gelet op de vigerende besluiten van de Nederlandse Taalunie ten aanzien van de officiële spelling van de Nederlandse taal, i.e. (a) het Besluit inzake de spelling van de Nederlandse taal d.d. 21 maart 1994 en (b) het Besluit ten aanzien van de uitgangspunten voor de samenstelling van de spellinglijst en van de nadere herformulering van de voorschriften, voortvloeiend uit het spellingbesluit van 21 maart 1994, d.d. 24 oktober 1994 en (c) het

Besluit inzake de tekst van het 'Woord Vooraf' bij de Woordenlijst, d.d. 25 september 1995;

- gelet op de Woordenlijst Nederlandse taal die in december 1995 is verschenen onder auspiciën van de Nederlandse Taalunie als uitvloeisel van het bovengenoemde spellingbesluit van 21 maart 1994 en waarin de spellingvoorschriften voor het publiek zijn uitgelegd en geïllustreerd;
- rekening houdend met de noodzaak om om de tien jaar een herziene, geactualiseerde editie van de Woordenlijst te publiceren, conform artikel 12 van het spellingbesluit van 21 maart 1994;
- rekening houdend met de resultaten van de herziening van de Woordenlijst volgens de voorstellen van de Werkgroep Spelling van de Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren, zoals die zijn goedgekeurd door het Comité van Ministers krachtens het Woordenlijstbesluit van 25 april 2005;
- constaterende dat het Comité van Ministers zich in het bovengenoemde Woordenlijstbesluit akkoord heeft verklaard met de schrapping van de 3e uitzonderingscategorie ten aanzien van het gebruik van de tussenletters -e- en -en- in samenstellingen en dat deze schrapping een wijziging inhoudt ten aanzien van de vigerende officiële spellingvoorschriften;
- constaterende dat de Besluiten van 21 maart 1994 en van 24 oktober 1994 enkele voorbeelden en formuleringen bevatten die inmiddels door nadere besluitvorming door het Comité van Ministers zijn achterhaald, en dat deze voorbeelden en formuleringen zonder aanpassing tot verwarring kunnen leiden;
- gelet op het feit dat de Taaladviescommissie inmiddels is opgeheven en dat haar taken betreffende spelling inmiddels bij besluit van het Comité van Ministers d.d. 15 april 2002 zijn overgedragen aan een permanente Werkgroep Spelling van de Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren van de Nederlandse Taalunie,

besluit:

Artikel 1:

In Artikel 6 van het Besluit van 21 maart 1994 ('Spellingbesluit') wordt in de laatste alinea het voorbeeld *ladenkast* geschrapt, aangezien de hiertoe ingestelde commissie voor dit type samenstellingen geen uitzonderingscategorie heeft voorgesteld.

Artikel 2:

In Artikel 9 van het Besluit van 21 maart 1994 ('Spellingbesluit') wordt de zinsnede "en wordt de woordafbreking van woorden met [ng] en met <-ch> aangepast, zodat *zingen* voortaan als *zing-en* en niet meer als *zin-gen* wordt afgebroken en *lachen* als *lach-en* en niet meer als *la-chen*" geschrapt, omdat het Comité van Ministers zich krachtens zijn besluit van 24 oktober 1994 akkoord heeft verklaard om voor de genoemde gevallen terug te keren naar de heersende praktijk, i.e. een afbreking als *zin-gen* en *la-chen*.

Artikel 3:

In Artikel 12 van het Besluit van 21 maart 1994 ('Spellingbesluit') wordt de woordgroep "onder de Nederlandse Taalunie ressorterende Taaladviescommissie" vervangen door de groep "Werkgroep Spelling van de Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren van de Nederlandse Taalunie" en wordt de daaropvolgende zin geschrapt.

Artikel 4:

In Artikel 10, eerste lid van de opsomming, van het Besluit ten aanzien van de uitgangspunten voor de samenstelling van de spellinglijst en van de nadere herformulering van de voorschriften, voortvloeiend uit het spellingbesluit van 21 maart 1994, d.d. 24 oktober 1994, worden de voorbeelden *luizebaan*, *hondeweer* en *klerezooi* geschrapt en vervangen door *beresterk* en *reuzeleuk*, omdat het Comité van Ministers zich akkoord heeft verklaard met de beperking van de in dit artikel bedoelde regel tot die samenstellingen die als geheel een bijvoeglijk naamwoord zijn en omdat het voorbeeld *klerezooi* als versteende samenstelling niet in deze categorie thuishoort.

Artikel 5:

In Artikel 10 van het Besluit van het Comité van Ministers ten aanzien van de uitgangspunten voor de samenstelling van de spellinglijst en van de nadere herformulering van de voorschriften, voortvloeiend uit het spellingbesluit van 21 maart 1994, d.d. 24 oktober 1994, wordt in het derde lid van de opsomming de volgende zinsnede geschrapt: "samenstellingen met een dierennaam als eerste lid die als geheel een plant aanduiden (*kattekruid*, *paddestoel*, *paardekastanje*) en".

Artikel 6:

Artikel 10 van het genoemde besluit van 24 oktober 1994 luidt nu als volgt:

"10. Ten aanzien van het gebruik van de tussenletters -e- en -en- in samenstellingen worden de volgende categorieën van woorden uitgezonderd van toepassing van de algemene voorschriften zoals genoemd in artikel 9 van dit besluit:

- Samenstellingen waarvan het eerste lid normaal geen bijvoeglijk naamwoord is maar in de samenstelling de waarde heeft van een bijvoeglijke of bijwoordelijke bepaling. De betekenis van het eerste lid geldt als versterkende of waardetoekennende toevoeging ten aanzien van het tweede deel (*beresterk*, *reuzeleuk*);
- Samenstellingen waarvan het eerste lid bedoeld is als unicum (een woord dat verwijst naar een element waarvan er in de beschouwde context slechts één bestaat). Dergelijke 'unica' verzetten zich tegen een spelling met <-en> omdat die de gedachte aan een meervoud oproept (*koninginnedag*, *zonneshijn*, *Onze-Lieve-Vrouwetoren*);
- Samenstellingen die als versteende vormen moeten worden beschouwd en ondoorzichtige samenstellingen, d.w.z. samenstellingen waarvan minstens één der beide delen niet (meer) herkenbaar is als afzonderlijk woord (*bolleboos*, *papegaai*). Hierbij sluiten zich aan: versteende samenstellingen waarvan het eerste lid een lichaamsdeel is (*kakebeen*, *kinnebak*, *ruggespraak*)."

9. Besluit van het Comité van Ministers betreffende de informatie aan de Verdragsluitende Partijen met het oog op de integratie van de besluiten van het Comité van Ministers ten aanzien van de spelling van de Nederlandse taal en de Woordenlijst¹ in de interne rechtsorde van de Verdragsluitende Partijen (Implementatiebesluit)

Artikel 1:

Het Comité van Ministers geeft aan de Voorzitter van het Comité van Ministers en aan de algemeen secretaris opdracht om gezamenlijk de Hoge Verdragsluitende Partijen te informeren over het Woordenlijstbesluit en het Aanvullend Spellingbesluit en hen te verzoeken die besluiten op de voor elke Partij geëigende wijze in de eigen interne rechtsorde te integreren.

Artikel 2:

De Verdragsluitende Partijen moet daarbij worden verzocht om hun regelgeving aangaande de spellingbesluiten van de Nederlandse Taalunie niet in hun officiële publicatiekanalen bekend te maken vóór 15 oktober 2005, i.e. vóór de publicatiedatum van de herziene Woordenlijst Nederlandse taal.

Artikel 3:

De Verdragsluitende Partijen zal daarbij bovendien worden verzocht om de invoeringsdatum vast te stellen op 1 augustus 2006, een datum die zo is gekozen dat voor de onderwijsinstellingen van de Verdragsluitende Partijen de invoering kan geschieden vanaf het begin van het schooljaar 2006 - 2007.

Artikel 4:

Het Comité van Ministers zal aan de Partijen alle teksten en lijsten bezorgen die nodig zijn om het Woordenlijstbesluit van de Nederlandse Taalunie in hun interne rechtsorde in te voeren.

¹ In dit besluit wordt naar de publicatie Woordenlijst Nederlandse taal verwezen met de ingekorte titel 'Woordenlijst'. Onder Woordenlijst (met hoofdletter) wordt in principe de hele publicatie bedoeld, bestaande uit een Woord Vooraf, een Leidraad, een beschrijvende tekst over de Inrichting van de Woordenlijst en een alfabetisch geordende lijst van trefwoorden behorende tot het hedendaagse Nederlands.

Besluitenlijst 63e vergadering van het Comité van Ministers, 31 oktober 2005

1. Besluit van het Comité van Ministers over actieplan 2006 en begroting 2006

Het Comité van Ministers stelt het actieplan en de begroting 2006 van de Nederlandse Taalunie vast.

- 2006 is het vierde jaar waarin uitvoering wordt gegeven aan het Meerjarenbeleidsplan 2003-2007. De inhoudelijke prioriteiten waaraan in dit meerjarenbeleidsplan gewerkt wordt, worden in het Actieplan 2006 verder geconcretiseerd:
 1. ondersteuning van het onderwijs Nederlands in het buitenland;
 2. beheer en onderhoud van digitale taalkundige materialen;
 3. sociaal taalbeleid en het gebruik van ICT in het onderwijs Nederlands binnen het taalgebied;
 4. de ontwikkeling van een meer gemeenschappelijk letterenbeleid.
- De begroting 2006 van de Nederlandse Taalunie is samengesteld uit € 8.684.000 bijdragen en € 615.757 overige inkomsten.
- Van de bijdragen wordt € 5.611.000 ter beschikking gesteld door het Nederlandse ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en € 3.073.000 door het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap. Daarnaast stelt het ministerie van Onderwijs en Volksontwikkeling van de Republiek Suriname capaciteit beschikbaar voor het realiseren van activiteiten in het kader van de Nederlandse Taalunie, die zijn gericht op Suriname.
- Opdat de Taalunie aan haar verplichtingen kan voldoen, zullen de bijdragen door het Koninkrijk der Nederlanden en door de Vlaamse Gemeenschap conform de 'Regeling Financieel Beheer van de Nederlandse Taalunie' worden overgeschreven.

Colofon

Uitgave

Nederlandse Taalunie
juni 2006

Tekst

Matthijs Bakker

Vormgeving

Bailleul Ontwerpbureau

Druk

Drukkerij Sintjoris

anus, taal,
communic
atie, lit
n spraak
tuur, ta
erlands
nds, onde

adres

Lange Voorhout 19
Postbus 10595
2501 HN Den Haag
Nederland

telefoon

+31 70 346 95 48

fax

+31 70 365 98 18

e-mail

info@taalunie.org

internet

www.taalunieversum.org